

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Обліково-аналітичне забезпечення управління оборотними активами як фактора платоспроможності підприємства ПрАТ «ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0712-оа-1
спеціальності 071 облік і оподаткування
освітньої програми облік і аудит

Ю.В. Полякова

Керівник к.н.держ.упр., доцент Пушкарь І.В.

Рецензент к.е.н., доцент Сейсебаєва Н.Г.

Запоріжжя – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
«___» _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Поляковій Юлії Валеріївні

1. Тема роботи: Обліково-аналітичне забезпечення управління оборотними активами як фактора платоспроможності підприємства ПрАТ «ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»
керівник роботи Пушкарь Ірина Володимирівна, к.н.держ.упр., доцент,
затверджені наказами ЗНУ від 01.05.2023 р. № 650-с, від 18.09.2023 №1446-с.
- 2 Строк подання студентом роботи 01 грудня 2023р.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та аналізу ефективності використання основних засобів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні основи обліково-аналітичного забезпечення управління оборотними активами; вивчити методичні аспекти аналізу інтенсивності використання оборотних активів; провести аналіз ефективності використання оборотних активів на досліджуваному підприємстві; визначити резерви та обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві ПрАТ «ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 21 рис., 17 табл. і 8 формул.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.н.держ.упр, доцент Пушкарь І.В.	19.08.2023	19.08.2023
2	к.н.держ.упр, доцент Пушкарь І.В.	16.09.2023	16.09.2023
3	к.н.держ.упр, доцент Пушкарь І.В.	07.10.2023	07.10.2023

7. Дата видачі завдання: 01.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	липень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2023	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2023	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2023	виконано

Студент _____
(підпис)

Ю.В. Полякова

Керівник роботи _____
(підпис)

І.В. Пушкарь

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В.В. Сьомченко

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить 3 розділи, 121 с., 21 рис., 17 табл., 6 додатків, 79 джерел.

ОБОРОТНІ КОШТИ, ОБОРОТНІ АКТИВИ, ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ,
ГРОШОВІ КОШТИ, ЗАПАСИ, ДЕДІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ,
НОРМУВАННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, УПРАВЛІННЯ

Об'єкт дослідження – процес використання оборотних активів підприємства, що підлягає відображенню в обліку, звітності та аналізу на прикладі підприємства ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій, на основі аналізу й оцінки стану використання оборотних активів, щодо створення ефективної системи управління оборотними активами на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління».

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: історичний метод, методи індукції та дедукції, теоретичного узагальнення і порівняння; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з підвищенням дієвості аналітичної інформації для забезпечення ефективного управління оборотними активами підприємства. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

набули подальшого розвитку:

– тлумачення поняття «оборотні кошти», «оборотні активи» та «оборотний капітал», внаслідок чого розмежовано економічну сутність цих понять та визначено сутність оборотних коштів як об'єкту управління;

– за результатами аналізу надано аналітичну оцінку стану використання оборотних активів на підприємстві, визначено резерви підвищення ефективності використання оборотних активів та очікуваний економічний ефект;

– запропоновано методичні підходи щодо удосконалення управління оборотними коштами за кожною їх складовою та функціональну модель управління оборотним капіталом підприємства.

Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю за ефективністю управління оборотними активами; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств. Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання обліково-аналітичної інформації керівництвом для прийняття раціональних управлінських рішень.

SUMMARY

Qualifying work contains 3 sections, 121 p., 21 fig., 17 tab., 6 applications, 79 references.

CIRCULATING ASSETS, CURRENT ASSETS, WORKING CAPITAL, CASH RESERVES, DADDARIO DEBT, REGULATION, EFFICIENCY, MANAGEMENT

The object of study – the process of using working capital of the enterprise subject to accounting, reporting and analysis on the example of the Enterprise Zaporiz'ke karjeroupravlinja PJSC.

The aim of the qualification is substantiation of theoretical provisions and development of practical recommendations based on the analysis and assessment of the use of working capital, creation of effective system of management of circulating assets of the Enterprise Zaporiz'ke karjeroupravlinja PJSC.

Research methods: system approach to the study of economic phenomena and processes. During the execution of the study used General scientific methods of cognition: historical method, methods of induction and deduction, of theoretical generalization and comparison; methods of causation and abstract-logical method.

The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical and methodological substantiation and solution of a set of issues related to improving the effectiveness of analytical information to ensure effective management of current assets of the enterprise. In the process of research the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty.

Got further development:

- interpretation of the concept of «working capital», «current assets» and

«working capital», as a result of which the economic essence of these concepts is distinguished and the essence of working capital as an object of management is defined;

- based on the results of the analysis, an analytical assessment of the state of use of current assets at the enterprise is provided, reserves for improving the efficiency of the use of current assets and the expected economic effect are determined;

- methodical approaches on improvement of working capital management on each of their components and functional model of working capital management of the enterprise are offered.

The results of the study are aimed at improving the reliability, efficiency of analytical information to ensure the effectiveness of control over the effectiveness of current assets management; can be implemented in the practice of domestic enterprises. The practical application of the recommendations proposed by the author will ensure the timely receipt of accounting and analytical information by management to make sound management decisions.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

РЕФЕРАТ

SUMMARY

ВСТУП..... 9

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Економічна сутність оборотних активів..... 13

1.2 Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних
активів..... 28

1.3 Особливості стратегічного управління оборотними активами..... 33

РОЗДІЛ 2 ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПрАТ «ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства..... 44

2.2 Організаційні аспекти обліку як інформаційної бази аналізу
оборотних активів..... 53

2.3 Аналіз динаміки, структури та ефективності використання
оборотних активів підприємства..... 64

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПрАТ «ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»

3.1 Резерви підвищення ефективності використання оборотних активів
на підприємстві..... 82

3.2 Напрями удосконалення політики управління оборотними активами на підприємстві.....	89
3.3 Функціональна модель управління оборотним капіталом	97
ВИСНОВКИ.....	102
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	106
ДОДАТОК А Види оборотних активів підприємства.....	114
ДОДАТОК Б Показники аналізу ділової активності підприємства	115
ДОДАТОК В Основні етапи системи управління оборотними активами	116
ДОДАТОК Д Функціональна модель управління оборотним капіталом підприємства.....	117
ДОДАТОК Е Баланс (Звіт про фінансовий стан) ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» на 31.12.2021 р.....	118
ДОДАТОК Ж Звіт про фінансовий стан (Звіт про сукупний дохід) ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» за 2021 р.....	120

ВСТУП

Оборотні активи складають значну частину матеріально-грошових активів підприємств, тому раціональне та економне їх використання має особливе значення. Будучи самостійною економічною категорією, оборотні активи впливають на процес виробництва і реалізації продукції. Їм належить вирішальна роль в організації діяльності підприємства, в забезпеченні його фінансової стійкості і платоспроможності, прибутку і рентабельності. Для оцінки ефективності використання оборотних активів виробничих підприємств застосовують певні показники, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи. Ефективність функціонування оборотних активів багато в чому визначає ефективність діяльності підприємств.

Складність і різноманіття завдань, пов'язаних з використанням оборотних активів, підвищенням їх оборотності і віддачі, визначають актуальність дослідження проблем, пов'язаних з підвищенням ефективності управління оборотними активами підприємств. Основою цього в ринкових умовах є своєчасний та комплексний аналіз використання оборотних коштів, що дозволить не лише володіти необхідними даними, а й виокремлювати сильні та слабкі ланки підприємства на основі яких визначати можливості та загрози. Адже наявність достатнього обсягу оборотних активів та їх ефективне використання забезпечує підприємству планові прибутки, безперебійне виробництво та достатній рівень ліквідності та платоспроможності.

Методичні підходи до аналізу оборотних активів, зокрема ефективності їх використання наявні в працях багатьох авторів. Теоретичні основи сутності та методики аналізу оборотних активів підприємства в своїх працях вивчали Бланк І. А., Душило А. А., Драгун Л. М., Поважний О. С., Покропивний О. Ф., Примак Т. О., Чубка О. М. та інші. Питання теорії і практики управління, формування та використання оборотних коштів

підприємств досліджувало багато вчених, зокрема: Андрійчук В. В., Бланк І.А., Демчук Л.А., Зянько В.В., Пан Л. В., Поважний О. С., Соколова Е.О., Сорока, Р.С, Шокун В. Г. та інші. У їхніх роботах відображений вітчизняний досвід обґрунтування економічної сутності і процесу управління оборотними коштами підприємства.

Отже, вивчення теоретичних положень, опублікованих праць вітчизняних і зарубіжних вчених, практики діяльності підприємств свідчить, що проблемі побудови економічного механізму управління ефективним формуванням оборотних коштів підприємства вчені-науковці та практики приділяють надзвичайно велику увагу. Хоча, невирішеним питанням і до сьогодні залишається впровадження сучасної моделі багаторівневого управління оборотними активами в умовах мінливості внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства, практична значимість аналітичного забезпечення управління оборотними активами зумовили вибір теми та визначили спрямованість дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій, на основі аналізу й оцінки стану використання оборотних активів, щодо створення ефективної системи управління оборотними активами на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

Для досягнення поставленої мети в роботі визначені і вирішувалися такі завдання:

- визначити економічну сутність оборотних активів;
- дослідити класифікацію оборотних активів як об'єкту управління;
- визначити систему показників аналізу ефективності використання оборотних активів;
- з'ясувати особливості системи управління оборотними активами;
- дослідити організаційні аспекти обліку як інформаційної бази аналізу на досліджуваному підприємстві;
- проаналізувати стан використання оборотних активів та джерел їх фінансування на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»;

– визначити резерви та обґрунтувати напрями підвищення ефективності управління оборотними активами на підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар’єроуправління».

Об’єкт дослідження – процес використання оборотних активів підприємства, що підлягає відображенню в обліку, звітності та аналізу на прикладі підприємства ПрАТ «Запорізьке кар’єроуправління».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних підходів щодо аналітичного забезпечення ефективного управління оборотними активами на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети були використані наукові методи, які застосовуються при вивченні соціально-економічних процесів і явищ, а саме: аналіз і синтез (для деталізації структури кругообігу оборотних коштів шляхом розчленування його на складові частини); методи наукового узагальнення (при уточненні сутності поняття «оборотні активи»); методи індукції та дедукції (при дослідженні теоретичних питань економічного аналізу оборотних активів); методи класифікації, порівняння, наукової абстракції, системного та комплексного аналізу (при розробці пропозицій щодо удосконалення управління оборотними активами); методи статистично-економічного аналізу (під час проведення аналізу стану та ефективності використання оборотних засобів); методи факторного аналізу (при визначенні резервів прискорення оборотності оборотних активів) та ін.

Основні результати дослідження полягають в тому, що:

– розмежовано поняття «оборотні кошти», «оборотні активи», «оборотний капітал» та визначено сутність оборотних активів як об’єкту управління; за результатами аналізу надано оцінку ефективності використання оборотних активів на підприємстві;

– визначено резерви підвищення ефективності використання оборотних активів та очікуваний економічний ефект;

– запропоновано методичні підходи щодо удосконалення управління оборотними активами за кожною їх складовою та функціональна модель

управління оборотним капіталом підприємства.

Теоретичною та методичною основою дослідження є праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем методичних підходів до аналізу оборотних активів, зокрема ефективності їх використання та особливостей процесу управління оборотними активами підприємства.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить забезпечити своєчасне одержання аналітичної інформації керівництвом. Отримані результати дослідження спрямовані на підвищення достовірності, оперативності аналітичної інформації для забезпечення дієвості контролю за ефективністю управління оборотними активами; можуть впроваджуватися в практику роботи вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження, що викладені в кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення на IX Міжнародної науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (м. Чернігів, 27 листопада 2023 р.) та підготовки і публікації двох наукових статей: «Проблемні аспекти обліку оборотних активів на підприємстві» у збірнику статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства» Випуск 8 (Запоріжжя : ЗНУ, 2023) та «Аналіз ефективності використання оборотних активів як інформаційної складової системи управління» у збірнику статей молодих вчених «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком підприємства» Випуск 8 (Запоріжжя : ЗНУ, 2023).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань і додатків. Основний зміст викладено на 113 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Економічна сутність оборотних активів

За визначенням фінансів під управлінням оборотними коштами розуміють систему економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням коштів у процесі їх обороту, вони знаходять своє відображення у фінансових ресурсах, наявність яких є об'єктивно необхідною умовою забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції [7]. Формування і використання фінансових ресурсів передбачає, що вони будуть знаходитися в постійному русі (рис. 1.1).

Оборот фінансових ресурсів, згідно з представленою схемою, починається з їх наявності. Ефективне використання фінансових ресурсів (спрямування їх на формування високоефективних активів, здатних з мінімально можливими витратами задовольнити потреби споживача) формує конкурентну позицію підприємства, що призводить до стабілізації та розвитку процесу формування внутрішніх та зовнішніх джерел фінансових ресурсів, тобто джерел єдиного виду ресурсів, що здатні за мінімальний термін часу трансформуватися в будь-який інший вид ресурсів.

Для нормального функціонування кожне підприємство повинно мати оптимальний обсяг і структуру оборотних коштів. При чому необоротні активи, що мають термін обороту, який вимірюється їх амортизаційним періодом, створюють умови для обороту більш мобільних – оборотних активів, тривалість обороту яких є значно меншою і залежить від виду продукції, що виробляється, тривалості виробничого та фінансового циклів.

Створення ефективного механізму управління оборотними активами потребує поглиблення теоретичних досліджень однієї з найскладніших і важливіших економічних категорій – оборотних коштів.

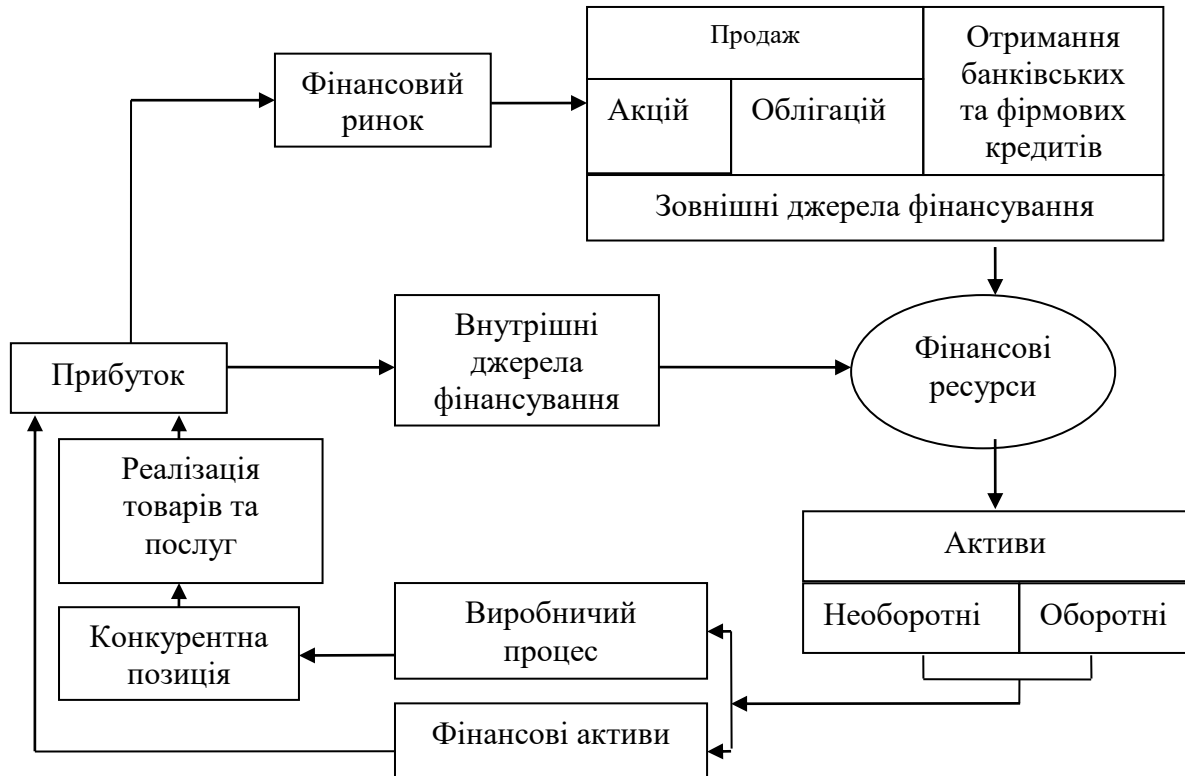

Рисунок 1.1 – Взаємозв'язок фінансових ресурсів і конкурентної позиції підприємства [16]

Ця економічна категорія за значимістю аналогічна категорії капіталу, але теоретичні аспекти її досліджено недостатньо всебічно і глибоко. При цьому слід зауважити, що удосконалення потребує і інструментарій практичного управління оборотними коштами, розробку якого, на наш погляд, не завершено як вітчизняними, так і західними економістами. Огляд та систематизація економічної літератури з визначеної проблеми свідчить, що дотепер немає єдиної думки щодо визначення змісту, критеріїв класифікації, методів управління і ступеня впливу оборотних коштів на ефективність діяльності підприємств.

Відсутнє єдине трактування таких економічних категорій, як оборотні

кошти, оборотні активи та оборотний капітал. У більшості випадків розробка методів управління оборотними коштами зупиняється на теоретичних підходах без розробки конкретних інструментів, що дозволили би реалізувати теоретичні положення на практиці.

Багатьма економістами не розмежовуються та ототожнюються поняття «оборотні кошти», «ресурси» та «оборотний капітал»; «оборотні активи» та «оборотні фонди і фонди обігу». Тому можна зробити висновок про наявність проблеми лише у визначенні поняття «оборотні активи».

До початку 90-х років вітчизняні економісти підходили до визначення оборотних коштів з двох позицій: як коштів, що авансовано у фонди обороту і оборотні фонди, чи розглядали оборотні засоби як особливу економічну категорію, що поєднує ці фонди [24]. Ці визначення і сьогодні зустрічаються у багатьох літературних джерелах. Ототожнення низкою авторів основних засобів виробництва і оборотних активів з джерелами їх фінансування (фондами, коштами) обумовлюється, на наш погляд, тим, що основні засоби виробництва і оборотні активи, як і джерела їх фінансування, мають вартісну оцінку. Дехто з економістів спрощено трактує поняття «оборотні активи» як «предмети праці», «матеріальні активи», «гроші, що обертаються» [44].

Найчастіше в економічній літературі можна зустріти визначення оборотних коштів як активів, які можуть бути перетворені в готівку протягом одного року або одного виробничого циклу [28]. Таке визначення змісту оборотних коштів дає підставу вважати, що в їх складі враховуються тільки продуктивні активи, які в результаті свого кругообігу генерують дохід в процесі господарської діяльності підприємства шляхом реалізації готової продукції (робіт, послуг). В. Ковальов [27] розглядає оборотні засоби, як оборотні активи, до яких відносить мобільні активи підприємства, які є коштами чи можуть бути обернені в них протягом року чи одного виробничого циклу. Ван Хорн зосереджує увагу на визначенні тільки сутності «чистого робочого капіталу», взагалі не розглядаючи теоретичні аспекти сутності оборотних засобів (активів) [11].

В зарубіжній літературі дається спрощене визначення сутності оборотних (поточних) активів, які розглядаються як активи, що можуть бути перетворені в готівку протягом одного року або господарські ресурси, що повинні принести певні вигоди підприємству [74]. Окремі автори визначають оборотний капітал як оборотні активи за мінусом короткострокових зобов'язань [70]. У такий спосіб дається визначення власного оборотного капіталу. На наш погляд, найбільш змістовне визначення оборотних активів дає І. О. Бланк «оборотні активи (поточні) – це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства і цілком споживаних протягом одного операційного циклу» [7].

Узагальнюючи існуючі трактування категорії оборотних активів (засобів), можна в існуючих дослідженнях виділити дві концепції визначення цієї категорії: перша констатує, що оборотні активи (засоби) – це грошові ресурси, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку; друга трактує оборотні засоби, як «кошти чи активи, що можуть бути обернені в них протягом календарного року чи одного виробничого циклу». Деякі автори саме таке визначення дають категорії «оборотний капітал» [21], ідентифікуючи поняття – оборотний капітал та оборотні активи (засоби). Вважаємо за необхідне при визначенні сутності оборотних коштів підприємства чітко розмежувати поняття: «оборотні кошти», «ресурси» та «оборотний капітал»; «оборотні активи» та «оборотні фонди і фонди обігу».

В політичній економії капіталом називаються певні майнові блага, створені виробництвом та призначені слугувати для подальшого виробництва. У вченні про окреме господарство капітал – це абстрактна цінність всіх зібраних підприємством ресурсів. В обліку капітал - це частина пасиву, що показує долю власника в засобах підприємства. Тобто капітал є власним джерелом коштів, ресурсів підприємства.

Оборотний капітал – це частина капіталу підприємства, яка належить власнику та спрямовується на забезпечення підприємства оборотними коштами.

Оборотні кошти – авансована підприємством в оборотні виробничі фонди та фонди обігу (за мінусом амортизаційних відрахувань) сукупність коштів, яка опосередковує їх рух у процесі кругообігу, забезпечує безперервний процес виробничо-господарської діяльності.

Оборотний капітал і оборотні кошти – взаємопов'язані поняття, проте вони не є аналогічними. Величина оборотного капіталу свідчить про те, наскільки основна діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами. Однак, за недостатністю власних, в обіг можуть бути залучені спеціально для цього позичені кошти (кредити), або кошти, призначені для погашення заборгованості з поточних зобов'язань, що є цілком нормальним. Оборотний капітал розкриває процес пошуку джерел фінансування оборотних активів. З точки зору бухгалтерського балансу оборотний капітал – це перевищення оборотних активів підприємства над його короткотерміновими зобов'язаннями.

Необхідно також відрізнити від поняття «оборотні кошти» поняття «ресурси», оскільки оборотні кошти є лише однією зі складових ресурсів, які об'єднують кошти, запаси, можливості, джерела засобів. Тобто оборотні кошти є фінансовою категорією, опосередковуючою ланкою між оборотним капіталом та оборотними фондами, фондами обігу, а в обліку – оборотними активами.

Оборотні виробничі фонди обслуговують сферу виробництва. Вони матеріалізуються в предметах праці (сировині, матеріалах, паливі та ін.) та частково в засобах праці у вигляді малоцінних швидкозношуваних предметів та втілюються у виробничих запасах, незавершеному виробництві, напівфабрикатах власного виробництва, також вони представлені витратами майбутніх періодів, які необхідні для встановлення нового обладнання, пов'язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях

промисловості, з освоєнням нових виробництв.

Інший елемент оборотних коштів – фонди обігу. Вони не приймають безпосередньої участі в процесі виробництва, їх призначення полягає в забезпеченні ресурсами процесу обігу, в обслуговуванні кругообігу засобів підприємства та досягненні єдності виробництва та обігу. Фонди обігу знаходять своє відображення в готовій продукції та грошових коштах. Але під фондом в обліковому значенні, як зазначає А.И. Лозинський, необхідно розуміти такі категорії пасиву, яким в активі протиставляються засоби найрізноманітнішого призначення, закріплені за підприємством. До оборотних виробничих фондів належать виробничі запаси, незавершене виробництво, МШП, брак у виробництві, напівфабрикати, тварини на вирощуванні та відгодівлі, витрати майбутніх періодів, а до фондів обігу – готова продукція на складі, товари, грошові кошти, дебіторська заборгованість. Тобто оборотні фонди та фонди обігу є сукупністю, абстрактними поняттями і в обліку їм відповідають оборотні активи.

За НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: «Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу»[34]. Найчастіше оборотні активи підприємства визначають як грошові ресурси або групу мобільних активів підприємства, із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями. Але, найбільш повне визначення активам, на нашу думку дав І. А. Бланк. Він визначив, що активи підприємства являють собою контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, що характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю, і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання пов'язаний з фактором часу, ризику і ліквідності.

Узагальнюючи наведені характеристики, вважаємо, що оборотні активи не можна розглядати одночасно і як ресурси і як капітал. Адже, ресурсами є активи підприємства, а капіталом джерело фінансування цих ресурсів. На нашу думку, «оборотні активи» є більш ширшим за значенням поняттям на відміну від «оборотних коштів», оскільки поділ оборотних коштів на оборотні фонди та фонди обігу не враховує поточних фінансових інвестицій.

Тому, найбільш повним визначенням терміну буде наступне: оборотні активи являють собою вартість авансовану в грошові кошти та матеріальні цінності підприємства, які у процесі кругообігу переходять з однієї форми в іншу та повністю переносять свою вартість на готовий продукт впродовж одного виробничо-комерційного циклу діяльності підприємства. На наш погляд, це визначення виявляє найбільш суттєві ознаки даної економічної категорії з позиції управління ними: визначну роль у забезпеченні умов для здійснення поточної фінансово-господарської діяльності підприємства, високий ступінь структурної трансформації; здатність швидкої адаптації до змін товарного і фінансового ринків; достатньо високу ліквідність, від якої залежить платоспроможність; швидкість реалізації управлінських рішень.

В процесі кругообігу оборотні активи опосередковано приймають участь в створенні нової вартості через оборотні фонди, які в свою чергу є безпосередніми учасниками виробництва. [57]. Оборотні активи являють собою найбільш рухому частину активів. В кожному кругообігу оборотні активи проходять три стадії: грошову, виробничу та товарну.

Грошова стадія кругообігу коштів є підготовчою. Вона протікає в сфері обігу, де відбувається перетворення коштів у форму виробничих запасів.

Продуктивна стадія являє собою безпосередній процес виробництва. На цій стадії продовжує авансуватися вартість створюваної продукції, але не цілком, а в розмірі вартості використаних виробничих запасів, додатково авансуються витрати на заробітну плату і пов'язані з нею витрати, а так само перенесена вартість основних виробничих фондів. Продуктивна стадія кругообігу закінчується випуском готової продукції, після чого настає стадія

її реалізації.

На товарній стадії кругообігу продовжує авансуватися продукт праці (готова продукція) у тім же розмірі, що і на продуктивній стадії. Лише після перетворення товарної форми вартості виробленої продукції в грошову авансовані кошти відновлюються за рахунок частини виторгу, що надійшов, від реалізації продукції. Інша її сума складає грошові нагромадження, що використовуються відповідно до плану їхнього розподілу. Частина нагромаджень (прибутку), призначена на розширення оборотних коштів, приєднується до них і робить разом з ними наступні цикли обороту.

Грошова форма, яку приймають оборотні кошти на третій стадії кругообігу, одночасно є і початковою стадією обороту коштів. Кругообіг оборотних коштів відбувається за схемою, поданої у вигляді формули:

$$ГК - Т..... В..... Т1 - ГК1 \quad (1.1)$$

де ГК – кошти, авансовані суб'єктом господарювання;

Т – засоби виробництва;

В – виробництво;

Т1 – готова продукція;

ГК1 – кошти, отримані від продажу продукції і, що включають у себе реалізований прибуток.

Крапки (...) означають, що обіг коштів перерваний, але процес їхнього кругообігу продовжується в сфері виробництва [8, с. 250]. Оборотні кошти знаходяться одночасно на всіх стадіях і у всіх формах виробництва, що забезпечує його безперервність і безперебійну роботу підприємства. Поняття оборотних коштів визначається їхньою економічною сутністю, необхідністю забезпечення відтворювального процесу, що включає як процес виробництва, так і процес обігу [20].

Під складом оборотних коштів розуміють сукупність елементів, що

утворюють оборотні кошти. Розподіл оборотних коштів на оборотні виробничі фонди й фонди обігу який подано на рисунку 1.2 визначається особливостями їхнього використання й розподілу в сферах виробництва продукції і її реалізацій.

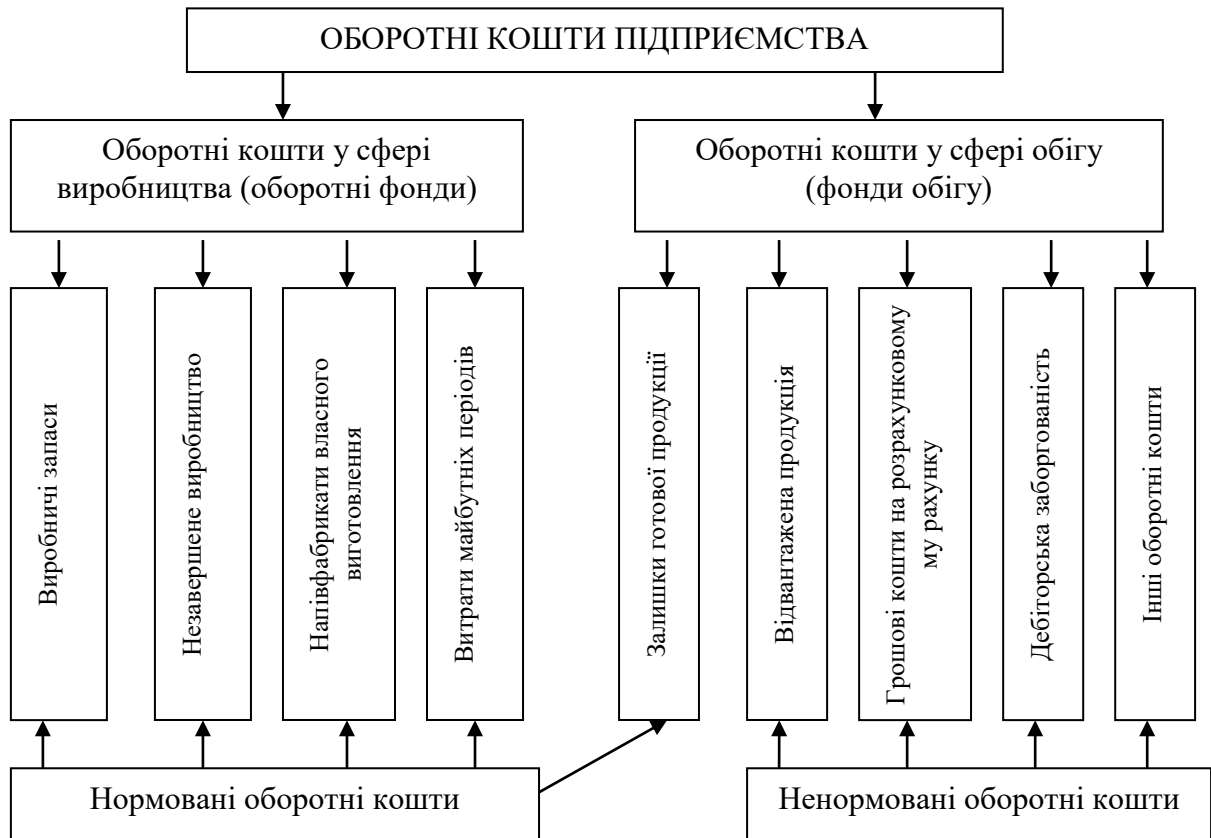

Рисунок 1.2 – Елементний склад оборотних коштів підприємства

Характеристика видів оборотних коштів наведена в Додатку А. До оборотних виробничих фондів промислових підприємств відноситься частина засобів виробництва (виробничих фондів), речовинні елементи яких у процесі праці, на відміну від основних виробничих фондів, витрачаються в кожному виробничому циклі, і їхня вартість переноситься на продукт праці цілком і відразу. Речовинні елементи оборотних фондів у процесі праці перетерплюють зміни своєї натуральної форми й фізико-хімічних коштів. Вони втрачають свою споживчу вартість у міру їхнього виробничого споживання. Нова споживча вартість виникає у вигляді виробленої з них

продукції. Оборотні виробничі фонди підприємства складаються із трьох частин: виробничі запаси; незавершене виробництво й напівфабрикати власного виготовлення; витрати майбутніх періодів [23, с. 120].

Виробничі запаси – це предмети праці, підготовлені для запуску у виробничий процес; складаються вони із сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, пального, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, тари й тарних матеріалів, запасних частин для поточного ремонту основних фондів. Незавершене виробництво й напівфабрикати власного виготовлення – це предмети праці, що вступили у виробничий процес: матеріали, деталі, вузли й вироби, що перебувають у процесі обробки або збірки, а також напівфабрикати власного виготовлення, незакінчені повністю виробництвом в одних цехах підприємства й необхідні в подальшій обробці в інших цехах того ж підприємства. Видатки майбутніх періодів – це нематеріальні елементи оборотних фондів, що включають витрати на підготовку й освоєння нової продукції, які виробляються в даному періоді (квартал, рік), але ставляться на продукцію майбутнього періоду (наприклад, витрати на конструювання й розробку технології нових видів виробів, на перестановку устаткування та ін.).

Оборотні виробничі фонди у своєму русі також пов'язані з фондами обігу, що обслуговують сферу обігу. Вони включають готову продукцію на складах, товари в русі, грошові кошти й кошти в розрахунках зі споживачами продукції, зокрема, дебіторську заборгованість. Сукупність коштів підприємства, призначених для утворення оборотних фондів і фондів обігу, становить оборотні кошти підприємства [40, с. 258].

Крім оборотних виробничих фондів на підприємствах формуються фонди обігу. До них відносяться: готова продукція на складі; товари відвантажені; кошти в касі підприємства і на рахунках у банку; дебіторська заборгованість; кошти в інших розрахунках. Основне призначення фондів обігу полягає в забезпеченні ресурсами процесу обігу [53, с. 187].

Структура оборотних коштів являє собою співвідношення окремих

елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу, тобто показує частку кожного елемента в загальній сумі оборотних коштів [67, с. 215]. Структура оборотних коштів подана в рисунку 1.3

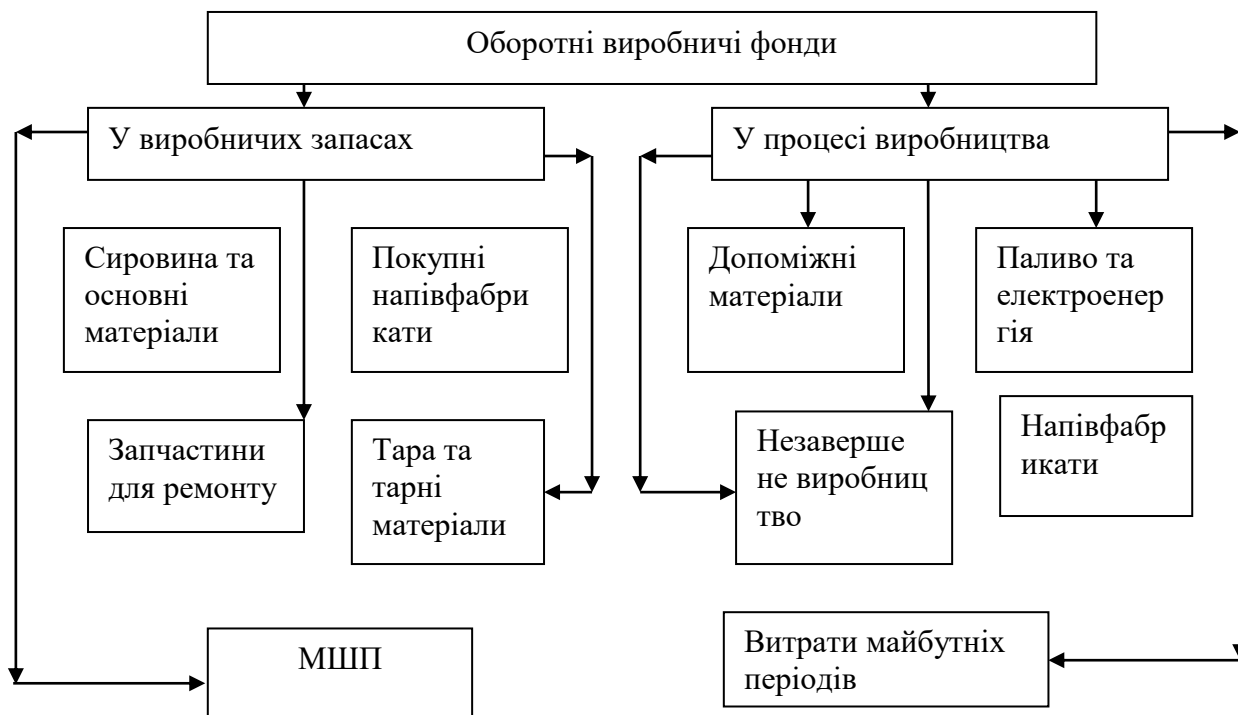

Рисунок 1.3 – Структура оборотних виробничих фондів

Склад і структура оборотних коштів визначаються багатьма факторами виробничого, економічного й організаційного порядку. Так, наприклад, у машинобудуванні, де виробничий цикл тривалий, висока питома вага незавершеного виробництва. На підприємствах легкої і харчової промисловості головне місце займають сировина і матеріали (наприклад, у текстильній промисловості). У той же час у харчовій промисловості (наприклад, молочній, маслосирній) відносно високі запаси допоміжних матеріалів, тари, готової продукції.

В працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених – економістів: І. Бланка, В.Хорна, В.Ковальова, С. Онисько, С. Покропивного, О. Сайко, Г. Семенова та інших було досліджено класифікаційні ознаки оборотних

активів та охарактеризовано їх окремі елементи. Але зі зміною умов господарювання в Україні виникла необхідність уточнення класифікації оборотних активів. У зв'язку з цим з метою забезпечення ефективного цілеспрямованого управління формуванням і використанням оборотних активів на промисловому підприємстві необхідно на основі узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду систематизувати і відкоригувати термінологію, уніфікувати існуючі ознаки класифікації оборотних активів.

Систематизація існуючих підходів та власні аналітичні дослідження цієї проблеми дозволили виділити наступні класифікаційні ознаки при групуванні оборотних активів (рис. 1.4): за формою функціонування та участю у кругообігу, за характером фінансових джерел формування, за характером організації та регулювання, за ступенем ліквідності та ризиком вкладення, за характером участі у господарській діяльності, за періодом функціонування, за характером генерування доходу.

Обґрунтуємо необхідність застосування визначених ознак у класифікації оборотних активів підприємства. Оборотні активи підприємства можуть бути сформовані за рахунок різних джерел або їх сполучення: власного і прирівняного до власного капіталу; позичкового капіталу у формі довгострокових та короткострокових фінансових зобов'язань. Поділ оборотних активів за характером фінансових джерел формування дозволить фінансовому менеджеру обирати оптимальну для підприємства стратегічну модель фінансування активів підприємства (ідеальну, агресивну, консервативну, компромісну), за умови використання якої буде досягнуто найкращий показник якості джерел формування активів [54]. Оборотні активи характеризуються в цілому, як достатньо ліквідні, але сучасна практика управління активами підприємства і оборотними активами, насамперед, потребує більш детальної класифікації оборотних активів за ступенем ліквідності. Тому доцільно виділити: абсолютно ліквідні, високоліквідні, середньоліквідні та неліквідні. На відміну від класичного поділу оборотних активів на абсолютно ліквідні, високоліквідні та повільно

ліквідні, останні деталізовано на середньоліквідні та неліквідні.

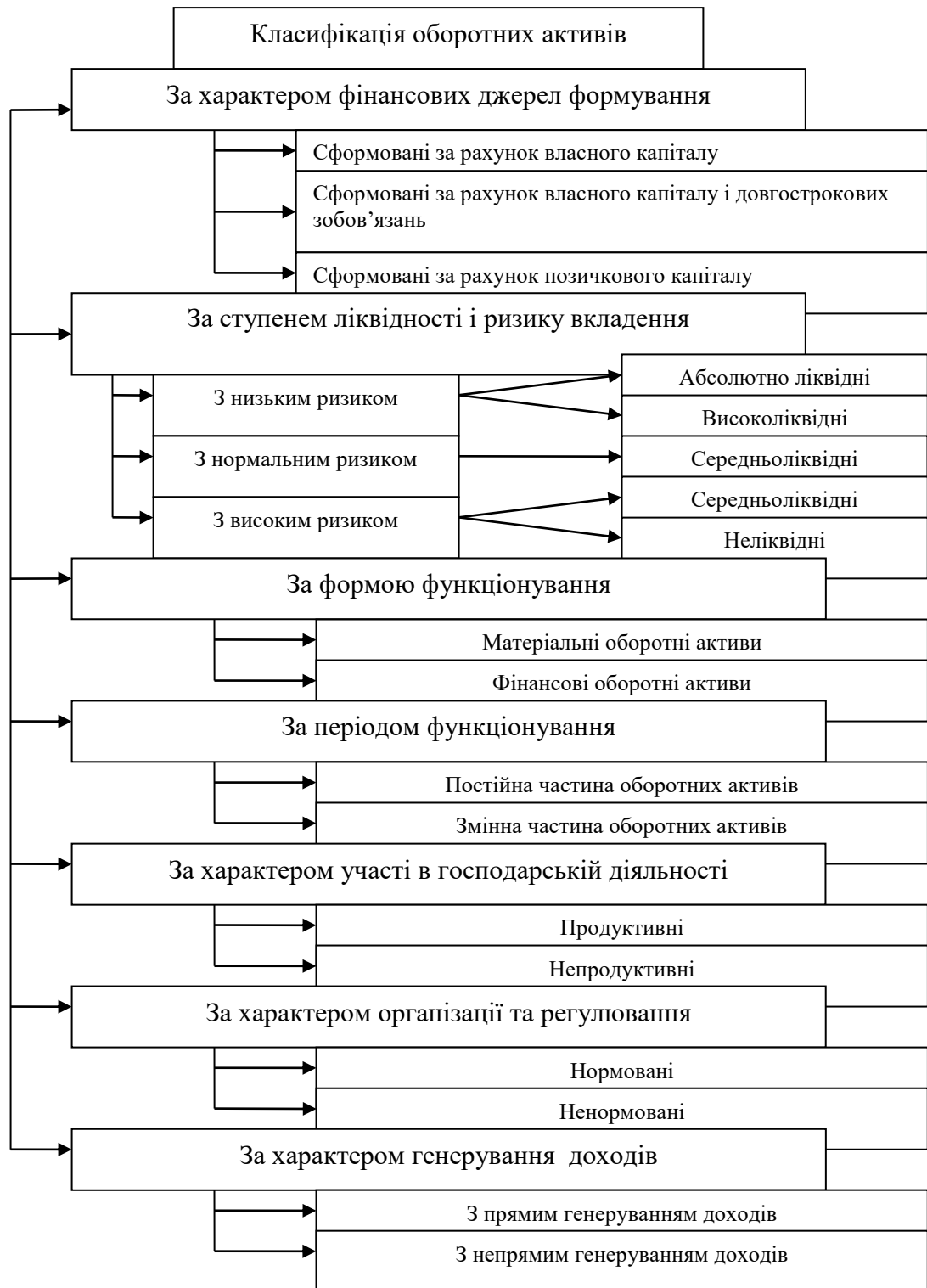

Рисунок 1.4 – Класифікація оборотних активів підприємства

Такий поділ доцільний, тому що в їх складі перебувають не тільки

абсолютно ліквідні (грошові активи в національній і іноземній валюті) та високоліквідні оборотні активи (короткотермінові фінансові вкладення і короткотермінову дебіторську заборгованість), але і середньо ліквідні, які конвертуються у грошову форму в термін до шести місяців без втрат своєї ринкової вартості: всі форми дебіторської заборгованості, крім короткотермівової і безнадійної, запаси готової до реалізації продукції, низько ліквідні (виробничі запаси, запаси малоцінних і швидкозношуваних предметів, обсяг незавершеного виробництва) та навіть неліквідні активи, наявність яких суттєво впливає на ліквідність підприємства (безнадійна дебіторська заборгованість, запаси готової продукції та виробничі запаси, що втратили свої споживчі якості і не відповідають попиту ринку).

Слід зауважити, що ліквідність оборотних активів є головним чинником, який визначає ступінь ризику вкладання оборотного капіталу. Тому, враховуючи дію вказаного фактора, оборотні активи за ступенем ризику вкладення доцільно поділити на три групи: з низьким, нормальним і високим ступенем ризику. За формою функціонування та участю у кругообігу доцільно поділити оборотні активи на дві групи: матеріальні (які характеризують майнові цінності підприємства і мають матеріальну форму) і фінансові (які характеризують майнові цінності підприємства у формі грошових засобів та фінансових інструментів). Такий поділ зумовлений наявністю в кругообігу двох самостійних сфер: сфери виробництва і сфери обігу. Чим більша питома вага оборотних активів підприємства, розміщених у сфері виробництва, насамперед, у незавершеному виробництві, тим ефективніше використовується оборотний капітал.

Матеріальні оборотні активи, у своїй більшості, обслуговують виробничий цикл підприємства і є основою для визначення періоду виробничого циклу, який характеризує період їх повного обороту. Фінансові оборотні активи обслуговують фінансовий (грошовий) цикл підприємства і є важливим чинником визначення його періоду.

За періодом функціонування оборотних активів виділяють постійну та

змінну частину оборотних активів, що потребує констатації при розробці їх класифікації (рис. 1.4).

В економічній літературі існує два трактування цього поняття «постійна частина оборотних активів». Відповідно до першого постійна частина оборотних активів представляє ту їхню частину, потреба в якій відносно постійна протягом виробничого циклу, тобто це усереднена величина оборотних активів, що знаходиться у постійному обороті підприємства [59].

Відповідно до другого трактування, постійна частина оборотних активів представляє собою ту їх частину, яка не залежить від сезонних коливань операційної діяльності підприємства та не пов'язана з формуванням запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного характеру та цільового призначення. Вважаємо більш обґрунтованим саме це визначення. Змінна частина оборотних активів представляє собою ту їх частину, яка пов'язана з сезонним зростанням обсягів виробництва та реалізації продукції, необхідністю формування в окремі періоди господарської діяльності підприємства запасів товарно-матеріальних цінностей сезонного зберігання, цільового призначення [61]. В складі цього виду активів звичайно виділяють максимальну та середню їх частину. Класифікація оборотних активів за цією ознакою дає можливість обґрунтувати стратегію фінансування оборотних активів підприємства, оптимізувати співвідношення джерел їх фінансування.

За характером організації та регулювання виділяють нормовані і ненормовані оборотні активи [30]. Необхідність розподілу оборотних активів на нормовані і ненормовані впливає з економічної доцільності досягнення максимізації прибутку і мінімізації поточних фінансових потреб.

За характером участі в господарській діяльності виділяємо продуктивні і непродуктивні оборотні активи. Продуктивні оборотні активи безпосередньо приймають участь у господарській діяльності підприємства, генеруючи доходи. До непродуктивних належать оборотні активи, які не використовуються у процесі виробництва: виробничі запаси та готова

продукція (у зв'язку з втратою своїх споживчих якостей та попиту на ринку), сумнівна та безнадійна дебіторська заборгованість. Класифікація оборотних активів за вказаною ознакою необхідна для забезпечення ефективного управління процесом зростання швидкості їх оборотності, об'єктивної оцінки сукупної вартості активів підприємства як цілісного майнового комплексу, зокрема, за методом оцінки по вартості виробничих активів.

За характером генерації доходів доцільно виділити оборотні активи: з прямим генеруванням доходів – активи, що приносять прямий прибуток: короткострокові фінансові вклади, депозити, валютні кошти (при зростанні курсу); з непрямим генеруванням доходів – активи, що не приносять прямого доходу, а генерують прибуток шляхом обслуговування кругообігу коштів на підприємстві у складі реалізованої продукції (запаси товарно-матеріальних ресурсів, грошові кошти в національній валюті).

Таким чином, наведена класифікація (рис. 1.4) з урахуванням такої класифікаційної ознаки, як ступінь ліквідності і ризик вкладення, дозволить будувати систему управління оборотними активами в контексті загальної системи управління прибутком, націленої на його максимізацію. Отже, удосконалений понятійний апарат та запропонована класифікація оборотних активів є важелем створення ефективною системи управління ними на основі розуміння їх економічної сутності, видів та форм існування, можливостей використання широкого спектру практичних інструментів для здійснення цілеспрямованого впливу на структуру оборотних коштів.

1.2 Методичні аспекти аналізу ефективності використання оборотних активів

Характерною рисою оборотних активів є швидкість їхнього обороту. Функціональна роль оборотних активів у процесі виробництва принципово

відрізняється від основного капіталу. Оборотні кошти забезпечують безперервність процесу виробництва.

Кругообіг капіталу охоплює три стадії: заготівельну, виробничу і збутову: (Г – Т - ... П ... Т' – Г'), що зображено на рисунку 1.5.

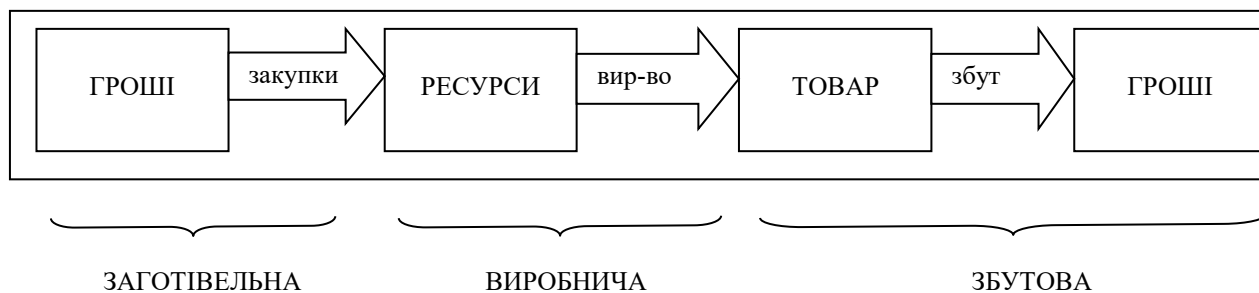

Рисунок 1.5 – Стадії кругообігу оборотного капіталу

Елементи оборотного капіталу безупинно переходять зі сфери виробництва в сферу обігу і знову повертаються у виробництво. Частина оборотного капіталу постійно знаходиться в сфері виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція на складі і т.д.), а інша частина у сфері обігу (відвантажена продукція, кошти, цінні папери і т.д.).

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних коштів [23, с. 205].

Під «оборотністю оборотних активів» розуміється тривалість одного повного кругообігу коштів з моменту перетворення оборотних активів у грошовій формі у виробничі запаси і до виходу готової продукції і її реалізації. Кругообіг коштів завершується зарахуванням виторгів на рахунок підприємства. Оборотність оборотних активів неоднакова на підприємствах як однієї, так і різних галузей економіки, що залежить від організації виробництва і збуту продукції, розміщення оборотних активів і інших факторів. Так, у важкому машинобудуванні з тривалим виробничим циклом час обороту коштів найбільший, швидше обертаються оборотні кошти в

харчовій і видобувних галузях промисловості.

Ефективність використання оборотних активів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю.

Прискорення оборотності цих коштів зумовлює: по-перше, збільшення обсягу продукції на кожну грошову одиницю поточних витрат підприємства; по-друге, вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва. Для аналізу та оцінки ефективності використання оборотних активів підприємств застосовують певні методичні підходи та систему економічних показників для оцінки оборотності оборотних активів, основними з яких є:

- коефіцієнт оборотності;
- коефіцієнт завантаження;
- тривалість одного обороту
- рентабельність [19].

Ефективність використання оборотних активів визначається швидкістю їхнього руху – швидкістю обороту, чи оборотністю. Чим швидше відбувається кругообіг оборотних активів, тим менша їхня сума буде потрібна підприємству для успішного виконання виробничої програми. Кругообіг оборотних активів визначається з моменту оплати підприємством матеріальних цінностей, необхідних для виробництва продукції, до повернення цих коштів у виді виторгу від реалізації продукції. Якщо період обороту скорочується, наприклад з 24 до 20 днів, тобто на 17%, то і потреба в оборотних коштах при даному обсязі випуску продукції зменшиться на той же відсоток. Зниження відбудеться в зв'язку з тим, що при кругообігу 24 дня оборотні кошти роблять протягом року 15 оборотів. А при скороченні часу кругообігу до 20 днів кількість їхніх оборотів збільшиться до 18 (360:20). Це означає, що кожна гривня оборотних коштів у першому випадку використовується протягом року для придбання матеріальних ресурсів і виплати заробітної плати 15 разів, а в другому – 18 разів.

Оборотність оборотних активів характеризується двома

взаємозалежними показниками: числом оборотів, здійснених оборотними коштами протягом визначеного періоду часу (коефіцієнтом оборотності), і терміном їхнього обороту в днях) [55].

Коефіцієнт оборотності розраховується по формулі 1.2:

$$Ko = \frac{Op}{BOK_{cp}}, \quad (1.2)$$

де Op – обсяг реалізації виробленої продукції (послуг, робіт) грн.;

BOK_{cp} – середньорічні залишки оборотних активів, грн.

Інакше кажучи, число оборотів визначає обсяг продукції у вартісному вираженні, що випускається на 1 грн. оборотних активів.

Термін обороту (оборотність) оборотних активів у днях розраховується по формулі 1.3:

$$To = \frac{D}{Ko} \quad (1.3)$$

де D_k – кількість календарних днів у періоді.

Оборотність можна визначити як по всій сумі оборотних активів, так і по кожній її частині. Кількість оборотів кожного елемента оборотних коштів визначають як відношення суми витрати по відповідній статті витрат на виробництво до фактичної суми по даній статті оборотних коштів. Термін обороту буде дорівнювати відношенню числа днів за даний період до числа оборотів.

Власне кажучи, він являє собою запас в днях даного елемента оборотних коштів.

Зменшення тривалості одного обороту свідчить про поліпшення

використання оборотних коштів.

Чим вище за даних умов коефіцієнт оборотності, тим краще використовуються оборотні кошти.

Коефіцієнт завантаження (закріплення) оборотних коштів в обороті (K_z), зворотний коефіцієнту оборотності, визначається по формулі 1.4:

$$K_z = \frac{ВOK_{ср}}{Op} \quad (1.4)$$

Крім зазначених показників також може бути використаний показник віддачі оборотних коштів, що визначається відношенням прибутку від реалізації продукції підприємства до залишків оборотних коштів.

Рентабельність оборотних коштів визначають за формулою 1.5:

$$P = \frac{Pr}{ВOK_{ср}}, \quad (1.5)$$

де Pr – прибуток підприємства

Показники оборотності оборотних коштів можуть обчислюватися по всіх оборотних коштах, що беруть участь в обороті, і по окремих елементах. Для оцінки ефективності використання оборотних коштів доцільно проаналізувати показники ділової активності підприємства. (Додаток Б).

Таким чином, для аналізу та оцінки ефективності використання оборотних коштів підприємств застосовують певні методичні підходи, а для підвищення ефективності – відповідні конкретні заходи.

Основними способами підвищення ефективності використання оборотних активів є:

- оптимізація запасів ресурсів і незавершеного виробництва;
- скорочення тривалості виробничого циклу;

- поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- прискорення реалізації товарної продукції [60].

Унаслідок прискорення оборотності фінансових коштів зменшується потреба в них, відбувається процес вивільнення цих коштів з обороту. Розрізняють абсолютне (зменшення потрібної суми коштів) та відносне (реалізація більшої кількості продукції за фіксованої суми коштів завдяки поліпшенню їхнього використання) вивільнення грошових коштів з обороту.

Підприємства повинні мати визначену майнову й оперативну самостійність для того, щоб вести справи рентабельно і нести відповідальність за прийняті рішення. У цих умовах зростає необхідність визначення потреби підприємств у власних оборотних коштах, що грають головну роль у нормальному функціонуванні підприємств та формуванні ефективної політики управління оборотними активами.

1.3 Особливості стратегічного управління оборотними активами

Управління оборотними активами представляє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, раціоналізації й оптимізації структури джерел їх фінансування. Існують такі основні етапи системи управління оборотними активами підприємства:

- аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді;
- визначення принципових підходів щодо формування оборотних активів підприємства;
- оптимізація обсягу оборотних активів;
- оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотних активів;
- забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів;

- забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів;
- забезпечення мінімізації втрат оборотних активів у процесі їх використання;
- формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотних активів;
- оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Усі джерела фінансування оборотних активів підрозділяються на власні, позичкові і залучені. Власні кошти відіграють головну роль в організації кругообігу фондів, тому що підприємства, для забезпечення конкурентоспроможності, повинні мати визначену майнову й оперативну самостійність для того, щоб здійснювати ефективну господарську діяльність і нести відповідальність за прийняті рішення. Вартість джерел фінансування оборотних активів з урахуванням їх надійності впливає на витрати, рівень доходів (збитків) від фінансових операцій та рівень чистого прибутку підприємства. Це, у свою чергу, впливає як на ефективність використання фінансових ресурсів в цілому, так і на рівень прибутковості власного капіталу.

В економічній літературі проблемі фінансування оборотних активів приділено належну увагу та виділяються в основному чотири підходи до фінансування оборотних активів: ідеальний, агресивний, консервативний, компромісний [39].

Характеристика підходів до фінансування оборотних активів наведена в таблиці 1.1.

Ідеальний підхід до фінансування оборотних активів заснований на суті категорій «оборотні активи» і «поточні пасиви» і їхній взаємній відповідності. Модель означає, що оборотні активи по сумі збігаються з вартістю поточних пасивів (поточних зобов'язань), тобто робочий капітал підприємства дорівнює нулю.

З позиції ліквідності такий підхід є найбільш ризикованим щодо фінансування майна та поточної платоспроможності.

Таблиця 1.1 – Порівняльна характеристика підходів щодо фінансування оборотних активів підприємства

		Сутність	Ступінь ризикованості	Вплив на обсяги оборотних активів	Практичне використання
Моделі фінансування оборотних активів	Ідеальний	<ol style="list-style-type: none"> Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів; Оборотні активи дорівнюють поточним зобов'язанням; Чисті оборотні активи дорівнюють нулю. 	Найбільш ризикована з позиції ліквідності	Характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості	Майже не зустрічається
	Агресивний	<ol style="list-style-type: none"> Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів та постійної частини оборотних активів; Чисті оборотні активи дорівнюють постійні частини оборотних активів. 	Досить ризикована з позиції ліквідності та має високий ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів запасів, грошових коштів, проведенням жорсткої кредитної політики, а тому може призводити до фінансових втрат через зниження обсягів реалізації	Зустрічається рідко
	Консервативний	<ol style="list-style-type: none"> Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних та оборотних активів Чисті оборотні активи дорівнюють оборотним активам 	Відсутній ризик втрати ліквідності та майже не має ризику порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики, а тому знижує ефективність використання оборотних активів	Носить штучний характер
	Компромісний	<ol style="list-style-type: none"> Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів, постійної частини оборотних активів та приблизно половини змінної частини оборотних активів; Чисті оборотні активи дорівнюють сумі постійної частини оборотних активів та половині змінної частини оборотних активів 	Низький рівень втрати ліквідності та має низький ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів	Зустрічається часто

Ризик ліквідності ідеального підходу до фінансування оборотних активів полягає в тому, що при несприятливих умовах (наприклад, необхідно розрахуватися з більшістю кредиторів одночасно) підприємство може

зіштовхнутись з необхідністю залучення додаткових кредитних ресурсів або продажу частини необоротних активів для покриття кредиторської заборгованості. Отже, сутність даного підходу полягає в тому, що довгострокові пасиви використовуються винятково як джерело покриття необоротних активів.

Консервативний підхід до фінансування оборотних активів припускає, що необоротні активи, а також повна сума оборотних активів покривається за рахунок довгострокових пасивів. В цьому випадку кредиторська заборгованість відсутня, а, отже, відсутній і ризик втрати ліквідності. Але він має і свої негативні характеристики. Консервативний підхід до фінансування оборотних активів економічно не вигідний, оскільки підприємство як би відмовляється від кредиторської заборгованості (по суті, безкоштовного джерела фінансування).

Виходячи з принципів агресивного підходу до фінансування, сума необоротних активів і системна частина оборотних активів покривається за рахунок довгострокових пасивів. У цьому випадку частина оборотних активів, що варіює, покривається за рахунок поточних пасивів.

З позиції ліквідності агресивний підхід до фінансування оборотних активів також досить ризикований. На практиці обмежитися тільки мінімумом оборотних активів представляється дуже небезпечним, оскільки в піковий сезон у підприємства може не знайтися вільних коштів для фінансування додаткових потреб у виробничих запасах. Тому, в силу мінімальних витрат на підтримку поточних запасів тут має місце відносно високий поточний прибуток.

Виходячи із змісту зазначених підходів найбільш реальним для підприємства є компромісний підхід. В цьому випадку необоротні активи, постійна частина оборотних активів і приблизно половина частини змінних оборотних активів фінансується за рахунок довгострокових пасивів.

В результаті використання такого підходу підприємство в окремі моменти часу може мати зайві оборотні активи, що негативно позначиться на

прибутку, однак це розглядається як плата за підтримку ризику втрати ліквідності на заданому рівні.

Політика управління оборотними активами передбачає певну комбінацію підходів до формування та підходів до фінансування оборотних активів. Виходячи з сутності підходів до формування та фінансування оборотних активів не всі комбінації між ними є допустимими.

Так, агресивний підхід до формування оборотних активів можна комбінувати з ідеальним підходом до фінансування оборотних активів (оскільки з чотирьох підходів до фінансування оборотних активів, що описуються в економічних джерелах, це найбільш ризиковий) та з агресивним підходом до фінансування. Ця комбінація відповідає агресивній політиці управління оборотними активами.

Помірний підхід до формування оборотних активів можна комбінувати з компромісним підходом до фінансування, а також з агресивним підходом (оскільки в умовах підприємств фінансування за рахунок поточних пасивів лише оборотних активів, що варіюють, не є достатньо ризикованим). Ця комбінація відповідає компромісній політиці управління оборотними активами.

Особливе місце посідають питання розподілу та визначення критеріїв оптимізації співвідношення власних і позикових джерел фінансування.

Достатньо поширена думка вчених, що головним критерієм розподілу джерел фінансування оборотних активів на власні та позикові є їхнє розмежування відносно сукупного нормативу оборотних активів. Тобто мінімальна потреба в оборотних активах повинна покриватися власними джерелами, а тимчасова – за рахунок короткострокових кредитів банку [70]. При цьому підприємство повинно прагнути до того, щоб строки погашення кредитів співпадали із тривалістю обороту оборотних активів.

Перевагою такого підходу є зниження витрат на фінансування оборотних активів, зміцнення фінансової стійкості та платоспроможності підприємств. Але на практиці в умовах ринкової економіки розбіжність між

строками обороту оборотних активів та поточних пасивів (за умови використання довгострокових позикових джерел) може призвести до зниження прибутковості у зв'язку з тим, що при збільшенні строків виплат по боргам зростає ризик фінансування промислових підприємств при інших рівних умовах. Це свідчить про обмеженість такого підходу при фінансуванні оборотних активів підприємства в умовах ринкової економіки. Однак практика фінансування підприємств свідчить, що відповідно до найбільш поширеного підходу частка власних джерел повинна бути більш значною (не менше 60% від загальної суми джерел фінансування) [61], а величина позикових джерел фінансування – не перевищувати 30% від власного капіталу, що пояснюється намаганнями кредиторів мінімізувати кредитні ризики в умовах ринкової економіки.

Раціональне управління оборотними коштами підприємства повинно відбуватися в неодмінному сполученні з вибором ефективних джерел їх фінансування, тобто з оптимізацією оборотного капіталу.

Фінансове становище підприємства перебуває в безпосередній залежності від того, наскільки швидко кошти, вкладені в активи, перетворюються в реальні гроші. Ріст неплатежів ускладнює ритмічну діяльність підприємства і веде до збільшення дебіторської заборгованості. Зайве відволікання коштів у виробничі запаси, незавершене виробництво, готову продукцію приводить до так званого «замороження» ресурсів і неефективному використанню оборотного капіталу. А це в свою чергу має суттєвий вплив на рівень платоспроможності підприємства, тобто можливість безперервно сплачувати борги у відповідні терміни. При цьому, від ефективності управління оборотними активами, безпосередньо залежить поточна платоспроможність підприємства, яка означає спроможність підприємства сплатити свої поточні зобов'язання негайно та в найближчому майбутньому. Тому, управління оборотними коштами як фактору платоспроможності підприємства є структурним компонентом системи управління платоспроможністю підприємства (рис. 1.6).

Рисунок 1.6 – Складові управління платоспроможністю підприємства

На нашу думку, формування політики управління платоспроможністю має ґрунтуватися на таких базових принципах: системності, плановості, цільової спрямованості, стратегічної орієнтованості, варіативності. Згідно з принципом плановості та системності потрібно комплексно поєднувати всі напрями, прийоми та методи з метою підтримки фінансової рівноваги підприємства як в довгостроковому періоді, так і короткостроковому періоді – за рахунок збалансованого управління його грошовими потоками та підтримки достатньої ліквідності його оборотних коштів.

Для досягнення якого, безперечно, необхідна своєчасна інформація за результатами аналізу абсолютних та відносних показників платоспроможності. Основним абсолютним показником ліквідності (платоспроможності) є робочий капітал (власні оборотні кошти).

Робочий капітал – це величина оборотних коштів, що залишається у

підприємства після розрахунків за короткостроковими зобов'язаннями. У світовій практиці найбільше поширення дістав метод розрахунку робочого капіталу «знизу» балансу, тобто як різниця між оборотними активами та поточними пасивами.

Також, для оцінки платоспроможності підприємства використовують відносні показники [23]. Методику розрахунку показників для оцінювання платоспроможності наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Методика розрахунку основних показників платоспроможності

Назва показника	Позначення	Розрахункова формула	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{a.l}$	$(ГК+ПФІ)/КЗ$	0,25-0,3
Коефіцієнт критичної ліквідності	$K_{к.л}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ)/КЗ$	Не менше 1
Коефіцієнт покриття	$K_{п}$	$(ГК+ПФІ+ДЗ+ТМЦ)/КЗ$	2-2,5
Коефіцієнт чистої виручки	$K_{ч.в}$	$(З_{м\pm}ЧП)/РП$	-
Коефіцієнт чистих активів	$K_{ч.а}$	$(ВОК-НЗ-БДЗ)/ОК$	-

Позначення: НЗ – неліквідні запаси; БДЗ – безнадійна дебіторська заборгованість; ОК – оборотний капітал; ГК – грошові кошти; ПФІ – поточні фінансові інвестиції; КЗ – короткострокова заборгованість; ДЗ – дебіторська заборгованість; ТМЦ – товарно-матеріальні цінності; З_м – сума зносу; ЧП – чистий прибуток; РП – обсяг реалізованої продукції [23].

Що стосується характеристико величини робочого капіталу, та його зміни в системі управління, то прийнято вважати, що величина робочого капіталу повинна перевищувати 30% загального обсягу оборотних активів підприємства. Збільшення робочого капіталу, зумовлене випереджаючими темпами зростання оборотних активів порівняно з поточними зобов'язаннями, як правило, супроводжується відтоком грошових коштів. Відповідно зменшення робочого капіталу внаслідок швидших темпів зростання поточних зобов'язань приводить до припливу грошових коштів і водночас зменшення платоспроможності підприємства.

При цьому, господарські операції, які впливають тільки на структуру

оборотних активів і пасивів, не змінюють величину оборотного капіталу. У рамках фінансової діяльності при одержанні короткострокових кредитів і позичок – розмір робочого капіталу не буде збільшуватися, оскільки разом зі збільшенням грошових коштів на відповідну суму відбудеться і збільшення поточних зобов'язань. Слід також зазначити, що робочий капітал має цінність, коли він може перетворюватися на грошові кошти. Наявність у його складі важко ліквідних активів може розцінюватися як відволікання (відтік) грошових коштів, і як наслідок – загроза платоспроможності.

Якщо вживати термін «робочий капітал» у вузькому розумінні, а саме – для означення лише трьох основних статей оборотних активів: грошових коштів, запасів, дебіторської заборгованості а також кредиторської заборгованості, в такому контексті тривалість обороту робочого капіталу дорівнюватиме тривалості і фінансового циклу.

Отже, раціональне управління оборотними коштами як фактора платоспроможності припускає їхню оптимізацію виходячи з потреби підприємства, що знижує фінансові ризики (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Ризики для підприємства, пов'язані з недоліком чи надлишком оборотних коштів

Ризики пов'язані з недоліком оборотних коштів	Ризики пов'язані з надлишком оборотних коштів
Затримки в забезпеченні поставок сировини й матеріалів і як наслідок - збільшення тривалості виробничого циклу і збільшення витрат	Запаси можуть зіпсуватися фізично або морально застаріти
Зниження обсягів продажу через недостатні запаси готової продукції	Збільшення витрат на зберігання надлишків запасів
Зниження рівня поточної платоспроможності	Боржники можуть відмовитися платити або збанкрутувати
Додаткові витрати на вирішення питань фінансування	Банки, у яких зберігаються кошти, можуть збанкрутувати
	Інфляція може значно зменшити реальну вартість дебіторської заборгованості і оборотних коштів

Підприємству необхідно періодично оцінювати свої потреби в

оборотних коштах і прагнути втримувати їх на мінімально необхідному рівні. Одним із дієвих методів визначення потреби підприємства у власних оборотних коштах є їх нормування, тобто визначення нормативу оборотних коштів. Метою нормування є визначення раціонального розміру оборотних коштів, що відволікаються на певний строк у сферу виробництва і обігу.

Вітчизняна практика нормування оборотних коштів на промислових підприємствах заснована на ряді принципів. Потреба у власних оборотних коштах для кожного підприємства визначається при складанні фінансового плану. Таким чином, величина нормативу не є величиною постійної. Розмір власних оборотних коштів залежить від обсягу виробництва, умов постачання і збуту, асортименту виробленої продукції, застосовуваних форм розрахунків [40].

При численних потребах підприємства у власних оборотних коштах необхідно враховувати наступне: власними оборотними коштами повинні покриватися потреби не тільки основного виробництва для виконання виробничої програми, але і потреби підсобного і допоміжного виробництв, житлово-комунального господарства й інших господарств, що не відносяться до основної діяльності підприємства, капітального ремонту, здійснюваного власними силами. На практиці часто враховують потребу у власних оборотних коштах тільки для основної діяльності підприємства, тим самим занижуючи цю потребу [32].

Процес нормування складається з декількох послідовних етапів:

- спочатку розробляються норми запасу по кожному елементу нормованих оборотних коштів, в днях запасу й означають тривалість періоду, забезпеченого даним видом матеріальних цінностей, а також норма запасу може встановлюватися у відсотках та в сумі до визначеної бази;

- далі, виходячи з норми запасу і витрати даного виду товарно-матеріальних цінностей, визначається сума оборотних коштів, необхідних для створення нормованих запасів по кожному виді оборотних коштів, так визначаються часткові нормативи;

– і нарешті, розраховується сукупний норматив шляхом додавання часткових нормативів.

Норматив оборотних коштів являє собою грошове вираження планованого запасу товарно-матеріальних цінностей, мінімально необхідних для нормальної господарської діяльності підприємства [40].

Отже, вихідною умовою формування раціонального складу оборотних коштів підприємства є результати аналізу стану та ефективності використання оборотних коштів за допомогою ключових показників: величина поточних активів і власних оборотних коштів; структура оборотних коштів; оборотність окремих елементів оборотних коштів; рентабельність поточних активів; тривалість фінансового циклу.

Вивчення тимчасової динаміки даних показників дозволяє розробити ефективну систему управління основними складовими оборотних коштів підприємства – виробничими запасами й дебіторською заборгованістю, які суттєво впливають на рівень платоспроможності підприємства.

Організація оборотних коштів підприємства обов'язково включає систематичний контроль за їх раціональним використанням за допомогою ревізій і обстежень на основі статистичних даних, оперативної і бухгалтерської звітності.

Таким чином, основними умовами забезпечення ефективного використання оборотних коштів є: вибір джерел формування та стратегії їх фінансування; визначення оптимального обсягу оборотних коштів, для чого необхідно забезпечити належну систему планування, нормування, аналізу та підвищити дієвість внутрішнього контролю за їх використанням для надання своєчасної та достовірної обліково-аналітичної інформації щодо ефективності управління оборотними коштами на підприємстві.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПрАТ «ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» функціонує в сфері промисловості більше п'ятдесяти років, які можна охарактеризувати періодом становлення та розвитку. Підприємство засноване на базі невеликого кар'єру «Дніпрострой», що поставляло продукцію на відновлення і будівництво Дніпрогесу. При спорудженні Каховського гідровузла виникла необхідність постійного постачальника гранітної продукції на його будівництво, крім цього гранітна продукція була необхідна для будівництва більш ніж 120 найважливіших будівництво. Запорізьке родовище граніту розташоване на Правому березі річки Дніпро, що давало можливість реалізації продукції по воді і залізницею для будівництв, а також для заводів по виготовленню збірного залізобетону. В 1959 року було засновано самостійне підприємство «Запорізьке кар'єроуправління. А в 1964 вже була завершена повна реконструкція підприємства. У 1972 році ввели повний комплекс дробильно-сортувального заводу №2.

З 2011 року найменування змінено на Приватне акціонерне товариство «Запорізьке кар'єроуправління». Юридична адреса ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» – м. Запоріжжя, вул. Дніпровські Зорі, буд.1. Підприємство не має філій.

ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» складається з таких підрозділів:

- адміністративно-управлінського апарату;
- основних виробничих цехів: гірничий цех; транспортний цех; два дробильно-сортувальні цехи;

– допоміжних цехів та ділянок: залізничний та невантажний цехи; ремонтно-господарський цех, бульдозерний цех.

Схема управління ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» складається із загальних зборів акціонерів, ревізійної комісії, наглядової ради, голови правління. Структура органів управління товариства:

- керівництво поточною діяльністю здійснює правління товариства яке є колегіальним органом;
- ведення обліку та складання звітності – головний бухгалтер;
- управління товариством та контроль за діяльністю правління – наглядова рада товариства, яка є колегіальним органом.

В свою чергу, голові правління підпорядковуються:

- бухгалтерія;
- економічний відділ;
- відділ кадрів;
- контрольно-пропускний пункт;
- відділ охорони праці;
- юрисконсульт.

Основними видом діяльності підприємства є добування декоративного та будівельного каменю, піску, гравію а також виробництво щебню (рис. 2.1).

Рисунок 2.1 – Види діяльності ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

Основною діяльністю підприємства є виробництво щебню з каменю гранітного, який є найбільш міцним природним будівельним матеріалом. Продукція не радіоактивна і відповідає 1 класу класифікації по виду використання – «Всі види будівництва без обмежень», гранітна продукція відповідає ДСТУ – БВ. 2.7-75-98.

ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» має власну сировинну базу та дробильно-сортувальні заводи для виготовлення гранітно-щебеневої продукції: щебню гранітного, каменю бутового та матеріалів із відсівів дроблення. Також товариство використовує марганцевисте литво, дроблячи плити, запчастини, та проводить ремонти портових кранів. Тобто, джерелом сировини є власний видобуток. Спеціальний дозвіл на користування надрами дійсний до лютого 2036 року.

Попит на продукцію та послуги, що надаються ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління», носять сезонний характер. В зимовий період спостерігається зниження споживчого попиту та зменшення обсягів виробництва, тоді як в літні періоди виникають ситуації дефіциту продукції. Продукція збувається як оптом, так і в роздріб. Підприємство має розвинену інфраструктуру для забезпечення збуту готової продукції, а саме: промислову площадку із залізничною гілкою та причалами для водного транспорту, автомобілі «Foton» для доставки гранітної продукції.

Основним ринком збуту готової продукції є Запорізька область та регіони України. Постійними споживачами гранітної продукції є ПрАТ «Запорізький асфальтобетонний завод», ТОВ «СЛАВ-ТРЕЙД ЛТД», ПП «Стройлайн ЗБІ ВКФ», ТОВ «Італстіль», ТОВ «Екоінтелтехнології», ТОВ «Будтранстехнолоджі», ТОВ «Брекстон», ТОВ ПТП «Стройкомплект», ТОВ «Універсал-Максим Граніт», ТОВ «Полікомбудсервіс», ТОВ «Кво-Транс», «СТІГО ЛТД» та інші. Підприємство також тісно співпрацює з фізичними особами-підприємцями. Свою продукцію ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» реалізує як за прямим методом споживачам, так і через посередників: «виробник – споживач» або «виробник – торговий агент». За

прямим методом товариство безпосередньо збуває продукцію покупцям, в іншому випадку збут організовує незалежний посередник.

Рівень конкуренції в галузі, в якій проводить свою діяльність ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління», є достатньо високим. Особливість полягає в тому, що конкуренцію складає будь-яке підприємство, яке має дозвіл на розробку родовищ бутового каменю, займається його переробкою і реалізацією, в тому числі і реалізацією переробленої продукції, зокрема відсіву та щебню. Але, основними конкурентами для товариства є ТОВ «Мокрянський кар'єр №3», «Придніпровський спецкар'єр», ДКП «Любимвіський спецкар'єр».

Основними постачальниками за останні роки є Компанія «Альпіна», ТОВ «Брок ТЕК», ТОВ «Буденергоресурс», ПП «ГрандТехПлюс», Завод «Літкузмаш», ПрАТ «КЗГО», ВТП «МАГ», ТОВ «Авітех». При цьому, на досліджуваному підприємстві не має постачальників, які б займали більше 10% у загальному обсягу постачання за основними видами сировини.

На даний час підприємство використовує раніше запроваджені технології з видобутку та переробки власної продукції, нові технології не впроваджуються. Нова продукція не виробляється у зв'язку зі специфікою діяльності останніх років, яким притаманні зовнішні ризики.

Тому, для економічної характеристики досліджуваного підприємства необхідно проаналізувати результати виробничо-господарської діяльності за основними економічними показниками: динаміка доходів від реалізації продукції, рівня собівартості продукції, фінансових результатів діяльності.

Динаміка показників доходу 2020-2021 рік (рис. 2.2)

Отже, спостерігається позитивна динаміка. В досліджуваному періоду забезпечено обсяг чистого доходу в сумі 308748 тис. грн., проти 299610 тис. грн. в попередньому році. Це пояснюється зростанням споживчого попиту у 2020-2021 роках у зв'язку з реалізацією державної і відповідно регіональної програми модернізації доріг, що вплинуло на збільшення кількості укладених договорів на поставку та зростання обсягів реалізації по підприємству.

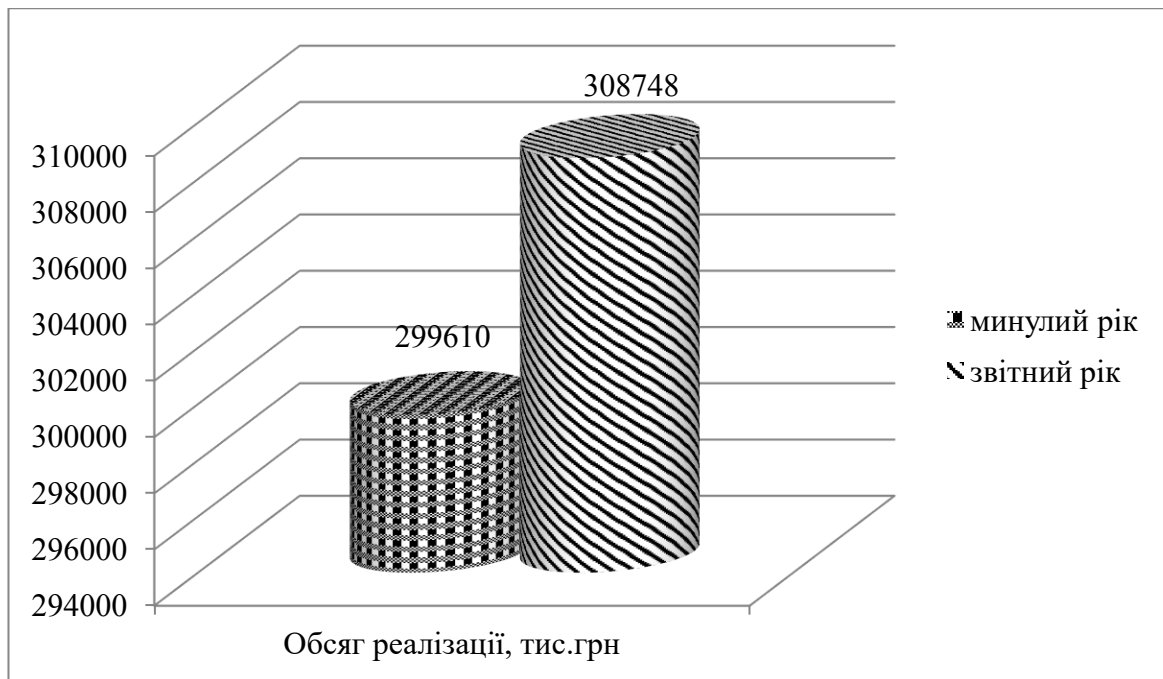

Рисунок 2.2 – Динаміка обсягу чистого доходу від реалізації продукції за 2021-2022 роки

Безперечно, доходи доцільно порівняти з рівнем собівартості та фінансовими результатами діяльності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка показників фінансових результатів діяльності ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

Показники	2020 рік	2021 рік	Δ абс. +/-	Темп росту, %
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	299610	308748	9138	103,1
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	134940	214545	79605	159,0
Валовий прибуток, тис. грн.	164670	94203	-70467	57,2
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн.	17010	1049	-15961	6,2
Чистий фінансовий результат прибуток	13189	-	-18038	-
збиток		4849		
Валова рентабельність, %	122,0	43,9	-78,1	
Рентабельність продаж, % (за операційним прибутком)	5,6	0,3	-5,3	

Результати проведених розрахунків дозволяють зробити висновок, що

протягом останніх двох років на досліджуваному підприємстві сформувалося негативне співвідношення темпів зростання доходу та собівартості реалізованої продукції. Так, при забезпеченні темпу зростання чистого доходу від реалізації продукції 103,1%, темп росту собівартості реалізованої продукції 159,0%. Тобто, темп приросту собівартості продукції перевищує темп приросту чистого доходу на 55,9%. Таке різким зростанням собівартості пояснюється, насамперед зростанням цін на електроенергію що впливає на собівартість видобутку та зростанням цін на основну сировину і матеріали.

Також негативною є динаміка прибутку. Так, за звітний рік сума валового прибутку 94203 тис. грн., проти 164670 тис. грн. в попередньому році, а темп росту лише 57,2% (рис. 2.3).

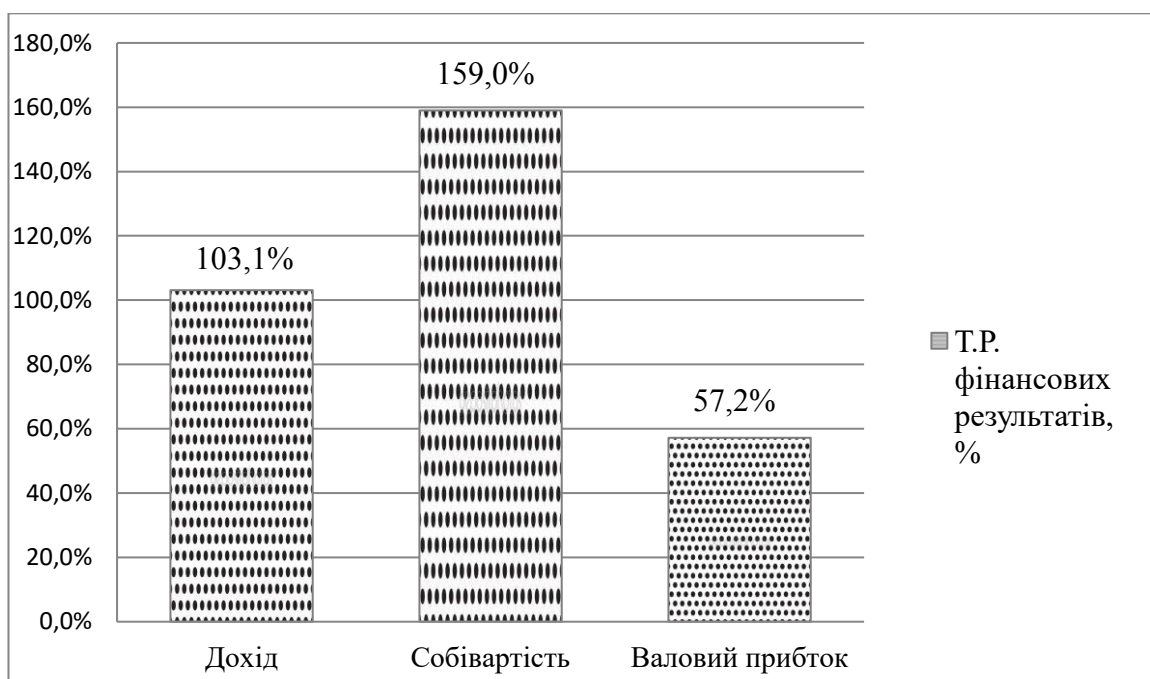

Рисунок 2.3 – Динаміка фінансових результатів за 2021 рік

На зменшення валового прибутку вплинула негативна динаміка собівартості. Відповідно зменшився на 78,1% показник рентабельності виробництва, а саме з 122% до 43,9%. Але все таки рентабельність виробництва залишається на прийнятному рівні. Проте, необхідно зауважити,

що валовий прибуток та валова рентабельність є проміжним показником, який важливий для керівництва підприємства. При цьому залишаються не відшкодованими ще операційні витрати. Тому, необхідно також дослідити динаміка чистого прибутку (рис. 2.4)

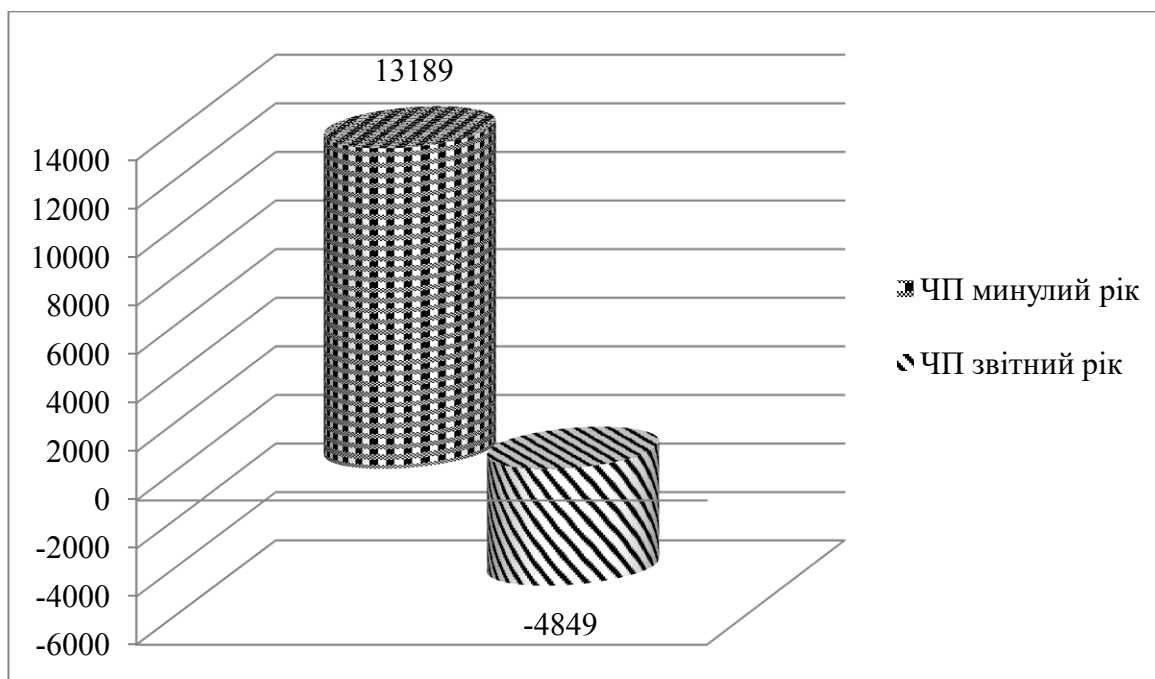

Рисунок 2.4 – Динаміка чистого прибутку ПрАТ «Запорізьке кар’єроуправління» за 2020-2021 роки

Результати аналізу фінансових результатів діяльності ПрАТ «Запорізьке кар’єроуправління» свідчать, що в 2021 р. забезпечено зростання чистого доходу. Але це не можна вважати позитивною динамікою на фоні різкого збільшення собівартості та зменшення суми валового і операційного прибутку та отримання чистого збитку в сумі 4849 тис. грн.

Безперечно, важливим для комплексної економічної характеристики підприємства є попередня діагностика його фінансового стану. Тому, проведено розрахунок ключових фінансових показників оцінки стійкості фінансового стану підприємства ПрАТ «Запорізьке кар’єроуправління» у динаміці. Результати коефіцієнтного аналізу по підприємству наведено у

таблиці 2.2.

Коефіцієнт автономії характеризує концентрацію власного капіталу, значення якого як за 2020 рік, так і за 2021 рік, суттєво менше рекомендованого нормативного значення ($\geq 50\%$). При цьому, спостерігається динаміку до його зменшення.

Таблиця 2.2 – Динаміка фінансових показники ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

Фінансовий показник	2020	2021	Відхилення
Сукупні Активи	120723	143909	23186
Коефіцієнт автономії	0,28	0,20	-0,08
Коефіцієнт фінансової залежності	0,72	0,80	0,08
Коефіцієнт фінансового ризику	2,57	3,97	1,4
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,39	0,25	-0,14
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень	0,054	0,050	-0,004
Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	0,946	0,950	0,004
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,557	0,478	-0,079

Тобто, в загальній сумі інвестованого в діяльність підприємства капіталу, власний капітал займає на кінець 2021 року лише 20%, що менше показника за минулий рік на 8%, що є свідченням залежності від позикового капіталу. Цей висновок підтверджує і показник фінансової залежності, який свідчить що частка позикового капіталу зростає з 72% до 80%.

Безперечно, такий високий рівень фінансової залежності впливає на показник фінансового ризику. Коефіцієнт фінансового ризику характеризує скільки позикових коштів залучило підприємство на 1 грн. власного капіталу. При нормативному значенні < 1 , фактичний показник по ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» показує, що на 1 грн. власного капіталу на кінець 2021 року залучено позикових коштів на 3,97 грн., що свідчить про високий фінансовий ризик щодо стійкості фінансового стану. Цей висновок підтверджує коефіцієнт фінансової стабільності, який є оберненим до

показника фінансового ризику, і його значення суттєво нижче за нормативне значення та складає лише 25%.

При високому рівні фінансування підприємства з зовнішніх джерел, а саме на 80%, доцільно визначити структуру позикового капіталу. Значення коефіцієнтів довгострокових та короткострокових зобов'язань свідчать що на 95% позиковий капітал сформовано за рахунок короткострокових зобов'язань, що є негативним критерієм фінансової стійкості підприємства.

Остаточний висновок щодо наявності ознак нестійкого фінансового стану підтверджує від'ємне значення на суму 22062 тис. грн. власного оборотного капіталу. Цей показник є критерієм наявності ознак поточної неплатоспроможності. Отже динаміка основних фінансових показників свідчать про високий рівень по підприємству фінансового ризику, фінансової залежності від позикового капіталу, наявність ознак поточної неплатоспроможності, тобто про зниження рівня фінансової стійкості.

При цьому, на даний час підприємство використовує раніше запроваджені технології з видобутку та переробки власної продукції, нові технології не впроваджуються. Нова продукція не виробляється у зв'язку зі специфікою діяльності останніх років, яким притаманні зовнішні ризики. Стратегія подальшої діяльності підприємства, щонайменше на рік, не передбачає капітального будівництва. Необхідно зазначити що коефіцієнт зносу основних засобів зменшився в динаміці з 55,7% до 47,8%з. Тобто основні засоби оновлюються і їх рівень придатності складає 52,2%.

Також керівництво підприємства планує докладати зусиль щодо зменшення витрат на виробництво за рахунок економії електроенергії та паливно-мастильних матеріалів. При цьому, основним фактором, який може досить сильно вплинути на діяльність ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління», є нестабільна економічна ситуація в країні та проблеми щодо стійкості фінансового стану.

Отже, для ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» доцільно провести аналіз стану та інтенсивності використання оборотних активів, на основі

облікової інформації, для виявлення проблем в політиці управління фінансовим станом та визначення внутрішніх резервів підвищення ефективності використання оборотних активів як важливого фактору платоспроможності підприємства.

2.2 Організаційні аспекти обліку оборотних активів як інформаційної бази аналізу

Ефективне управління оборотними активами на підприємстві значною мірою залежить від своєчасної, оперативної та неупередженою інформаційної бази. Від достовірності та об'єктивності відображення в бухгалтерському обліку та звітності операцій з оборотними активами залежить правильність визначення основних показників, які характеризують результати господарської діяльності та реальний фінансовий стан підприємства. При цьому велике значення має правильна організація бухгалтерського обліку оборотних коштів.

Організація обліку оборотних активів включає організацію обліку запасів, коштів, розрахунків і фінансових інвестицій.

Мета організації обліку оборотних активів – створити належні умови у бухгалтерії для своєчасного та повного відображення в обліку господарських операцій, пов'язаних з надходженням, використанням та зберіганням оборотних активів.

Завдання організації обліку оборотних активів:

- організація чіткого документування операцій з оборотними активами;
- організація своєчасної та повної реєстрації даних первинного обліку з оборотними активами в регістрах аналітичного обліку;
- організація відображення надходження, внутрішнього

переміщення і вибуття оборотних активів;

- організація контролю за наявністю оборотних активів за місцями їх зберігання;
- організація своєчасного проведення контролю за оборотними активами підприємства шляхом проведення їх інвентаризацій;
- організація правдивого відображення інформації щодо оборотних активів у балансі та звітності [10].

Методологія побудови обліку оборотних коштів підприємства визначається принципами бухгалтерського обліку та регламентується законодавчими актами, нормативами та стандартами бухгалтерського обліку.

Основним внутрішнім, розпорядчим документом який регулює організацію бухгалтерського обліку на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» є Наказ про облікову політику підприємства. Він є обов'язковим для виконання всіма структурними підрозділами і працівниками підприємства. Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності. Всі питання з організації обліку запасів на підприємстві можна розглянути у комплексі у блок-схемі на рис. 2.5.

Подана схема відображає модель організації обліку оборотних активів на підприємстві. У ній в чіткій послідовності показано, які потрібно проводити облікові процедури, щоб у системі бухгалтерського обліку отримати достовірну та своєчасну інформацію про такий об'єкт як оборотні активи, зокрема запаси.

На досліджуваному підприємстві формується робочий план рахунків та самостійно визначають рахунки аналітичного обліку. Для відображення наявності та руху оборотних коштів підприємство використовує наступні балансові та позабалансові рахунки: рахунок 20 «Виробничі запаси»; рахунок 28 «Товари»; рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами»; рахунок 022 «Матеріали прийняті для переробки»; рахунок 023 «Матеріальні цінності на

відповідальному зберіганні»; рахунок 024 «Товари прийняті на комісію».

Рисунок 2.5 – Схема організації обліку оборотних активів (запасів).

Для цілей організації обліку, згідно Наказу про облікову політику, метод оцінки запасів обрано – ідентифікованої собівартості одиниці запасів. Для забезпечення своєчасності відображення господарських операцій у оперативному та бухгалтерському обліку на підприємстві Запорізьке кар'єроуправління складені графіки руху документів між службами підприємства та надходження їх у бухгалтерію. Для цього на підприємстві Запорізьке кар'єроуправління розроблено спеціальні оперограми. Наприклад, для руху запасів використовують наступну форму (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Оперограма накладної-вимоги (для отримання матеріалів зі складу)

№ № з/П	Господарські операції з виробничими запасами	Виконавці						
		відділ забезпечення	склад запасів		матеріальний відділ бухгалтерії	адміністрація підприємства		центральна бухгалтерія
			завідуючий складом	оператор		керівник	головний бухгалтер	
1	Отримання дозволу на відпуск матеріалів	1						
2	Складання документа на отримання матеріалів							
3	Відбір і передача матеріалів		2					
4	Заповнення документа на отримання матеріалів			3				
5	Перевірка та таксування документа				4			
6	Підписування документа					5	6	
7	Відмітка про надходження на обробку і зберігання у бухгалтерію							7

Для первинного обліку виробничих запасів використовують типові форми первинних та зведених документів: журнал обліку вантажів, що

надійшли – за формою М-1; довіреність та журнал реєстрації довіреностей; якщо ж встановлені відхилення від супровідних документів, то комірник разом з представником постачальника складає акт приймання згідно форми М-7 «Акт про прийняття матеріалів» [46].

На підприємстві Запорізьке кар'єроуправління обрано оперативно-бухгалтерський метод кількісного обліку виробничих запасів. Його особливістю є те, що кількісний облік запасів організований тільки на складі за кожним об'єктом. Регулярно (раз на 10 днів) завідувач складом надає у бухгалтерію залишки за кожним найменуванням запасів, які бухгалтер перевіряє, зіставляючи зі своїми даними за синтетичним обліком, таким чином бухгалтером кількісний облік не ведеться. У кінці місяця складаються сальдові відомості кожним завідувачем складу, де теж вказуються лише залишки запасів. Бухгалтер робить їх розцінку, після чого вони звіряються із залишком на с рахунку 20 «Виробничі запаси» та відповідних субрахунках.

Раціональна організація обліку МШП на підприємстві передбачає своєчасне складання первинних документів, дотримання правил при прийманні МШП на склад і відпуску їх в експлуатацію. Для обліку руху МШП використовують встановлені форми первинних документів [2].

Згідно Наказу про облікову політику на підприємстві Запорізьке кар'єроуправління оцінка МШП при відпуску у виробництво, продажі та іншому вибутті здійснюється за методом ідентифікованої собівартості одиниці запасів. Потрібно відзначити, що у визначенні МШП, приведеному в П(С)БО 9, відсутній вартісний критерій і немає посилання ні на який перелік предметів, а передбачається лише один критерій при віднесенні предметів праці до складу МШП, а саме: предмети повинні використовуватися протягом не більш одного року.

Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться на складі Планом рахунків передбачений рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети». Але рахунок 22 не має субрахунків, тому на

підприємстві досліджуваному підприємстві ввели такі субрахунки:

- 221 «Інструменти і приладдя»;
- 222 «Господарський інвентар»;
- 223 «Спеціальне оснащення»;
- 224 «Спеціальний одяг та взуття»;
- 225 «Інші малоцінні швидкозношувані предмети».

У бухгалтерському проведенні за дебетом рахунку 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» відображаються за первісною вартістю придбані (отримані) або виготовлені малоцінні та швидкозношувані предмети, за кредитом – за обліковою вартістю відпуск малоцінних та швидкозношуваних предметів в експлуатацію зі списанням на рахунки обліку витрат, а також списання нестач і втрат від псування таких предметів

Організація контролю запасів полягає у їх перевірці шляхом інвентаризації, яка передбачає проведення послідовних робіт як у бухгалтерії до початку інвентаризації, так і на складі [47].

Використовують рахунки аналітичного обліку для контролю за зберіганням і рухом запасів, їх оцінки, порівняння з даними складського обліку, а також для підведення підсумків інвентаризації.

Мета організації обліку коштів і розрахунків – створити належні умови для організації своєчасного та повного відображення у обліку операцій, пов'язаних з обліком коштів і розрахунків, визначити методи нарахування резерву сумнівних боргів та порядок списання безнадійної заборгованості з балансу. Послідовність облікових процедур з організації обліку на рис. 2.7.

Облік операцій з розрахунків з банком та поточних рахунків підприємства ведеться на рухну 31 «Рахунки в банках». Аналітичний облік організований за журнально-ордерної форми обліку та ведеться в журналі-ордері №2 по кредиту рахунка 311 та відомості №2 за дебетом рахунку 311. Отримані від банку виписки з рахунків перевіряються та оброблюються в день їх отримання. На кожному примірнику проставляються рахунки кореспондування. Суми за цими рахунками групуються в двох відомостях за

кредитом 311 рахунку та дебету 311 рахунку. Аналітичний облік за касовими операціями побудований на рахунку 30 «Готівка». Касові операції ведуться в журналі-ордері №1, при цьому обороти за дебетом 301 рахунку «Готівка в національній валюті» списуються в різні журнали-ордери та відомість №1. Кожному звіту відводиться по одній строчці.

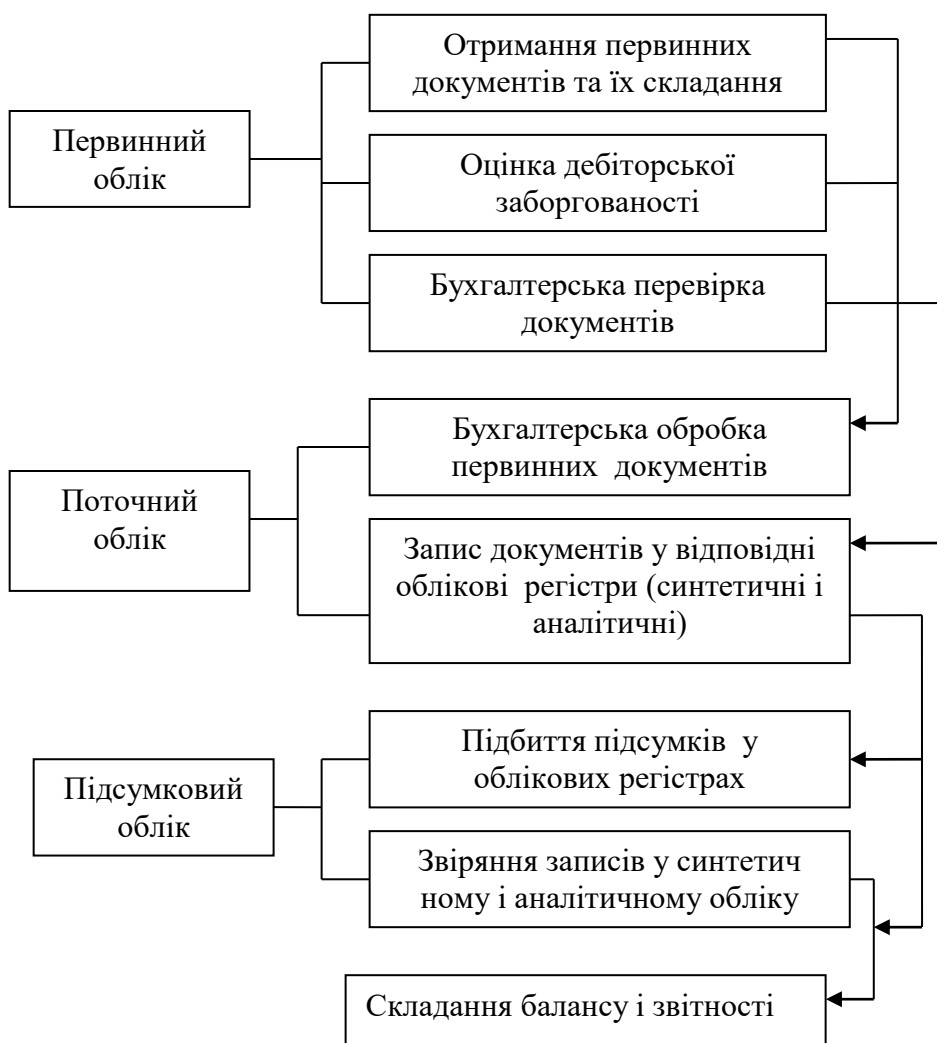

Рисунок 2.7 – Послідовність облікових процедур з організації обліку коштів і розрахунків

Особливе місце в організації обліку коштів і розрахунків посідає організація обліку дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість за товари та послуги виникає при відвантаженні продукції, товарів та послуг за умови розрахунку в майбутньому покупцями. Дебіторська заборгованість за

строками погашення поділяється на довгострокову та поточну[49].

Довгострокова – це сума дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна – це сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Особливостями організації обліку дебіторської заборгованості є те, що при її віднесенні до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

Для обліку розрахунків з дебіторами призначені первинні документи, якими оформляють реалізацію продукції покупцям (рахунки-фактури, специфікації, товарно-транспортні накладні), виставлення вимог на оплату за відвантажену продукцію передбачає використання банківських документів (платіжних вимог-доручень, платіжних вимог, митних документів. Такі розрахунки проводяться через банк, який видає підприємству виписку банку. Фактично – це другий примірник особового рахунку підприємства, відкритого банком, в якому передбачаються позиції для дати, номерів рахунків дебітора та кредитора, суми. Вона замінює собою реєстр аналітичного обліку з поточного рахунку і одночасно служить підставою для бухгалтерських записів.

Облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 16 «Довгострокова дебіторська заборгованість». На субрахунку 161 «Заборгованість за майно у фінансовій оренді» відображаються числі інвестиції орендодавця у фінансову оренду.

На субрахунку 162 «Довгострокові векселі отримані» ведеться облік векселів, отриманих для забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості. Субрахунок 163 «Інша дебіторська заборгованість» призначений для обліку іншої довгострокової дебіторської заборгованості,

наприклад за виданими працівникам довгостроковими позиками.

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться за кожним дебітором, за видами дебіторської заборгованості, термінами її погашення.

Для обліку поточної дебіторської заборгованості використовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». За дебетом рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів та наданих послуг, яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки та збори, що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації. За кредитом цього рахунку відображається сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства Запорізьке кар'єроуправління в банківських установах, в касу та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержану готову продукцію, товари та надані послуги. Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником, за кожним пред'явленням до сплати рахунком.

Будь-яка дебіторська заборгованість передбачає отримання грошових коштів або товарів, тому вона визнається активом. Але у випадку, якщо підприємство має достатні підстави припускати, що така заборгованість не буде погашена (наприклад, боржника оголошено банкрутом), така заборгованість повинна бути віднесена на витрати, оскільки вона не може бути визнана активом і відображена в балансі, так як підприємство не отримає в майбутньому економічної вигоди.

Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю. З метою оцінки можливих витрат внаслідок безнадійної заборгованості відповідно до принципу обачності, який означає, що активи й доходи не повинні бути завищені, а зобов'язання і витрати – занижені, відповідно до стандартів

передбачено нарахування в кінці звітної періоду резерву сумнівних боргів.

Резерв сумнівних боргів – це резерв, який створюється з метою покриття у майбутньому безнадійної дебіторської заборгованості. Він нараховується лише для сумнівної дебіторської заборгованості. Він коригує заборгованість до її чистої реалізаційної вартості, дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. Таким чином, в умовах ризику неплатоспроможності покупців, підприємство попереджає виникнення витрат від сумнівної дебіторської заборгованості.

Не менш важливим принципом є принцип нарахування та відповідності доходів і витрат. Витрати, пов'язані зі списання безнадійної дебіторської заборгованості, виникають у процесі реалізації і повинні відповідати періоду, коли продукція, товари, роботи, послуги продаються.

Дебіторська заборгованість може стати безнадійною через тривалий час після продажу, тому збитки від анулювання сумнівного боргу слід оцінювати в поточному періоді та включати до складу витрат цього ж звітної періоду.

Необхідно зазначити, що на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» як на начало так і на кінець 2021 року відсутня довгострокова дебіторська заборгованість. Поточна дебіторська заборгованість займає найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів, а саме: на початок року її частка 77,3%, на кінець року – 60,1%. В загальній вартості майна частка дебіторської заборгованості на кінець звітної року складає 36,4%. Наявність великих обсягів дебіторської заборгованості впливає на зниження платоспроможності підприємства.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття управлінських рішень. Для удосконалення обліку з покупцями й споживачами послуг пропонуємо ввести документ – Реєстр дебіторської заборгованості до погашення (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Реєстр дебіторської заборгованості до погашення

№ з/п	Покупець (споживач)	№ рахунку до сплати, дата	Термін оплати, дні	Сума оплати з ПДВ, грн.	Сальдо по рахунку на кінець дня	Сальдо по рахунку накопичувальна за місяць	Дата оплати
	Назва ТМЦ (послуги)	Сума рахунку з ПДВ, грн.					
1	2	3	4	5	6	7	8
1							
2							
Всього							

Такий «Реєстр дебіторської заборгованості до погашення» є ефективним для діяльності підприємства, оскільки показує реєстр рахунків за кожним покупцем й споживачем послуги та має інформацію про те, які строки оплати має кожен дебітор та показує залишок за кожним рахунком на кінець дня, має накопичувальну інформацію на кінець місяця. Тобто цей документ дає можливість підприємству більш ефективно контролювати дебіторську заборгованість за кожним рахунком споживачів послуг та покупців товарів підприємства.

З метою оцінювання дебіторської заборгованості, рекомендуємо здійснювати контроль за обсягами та термінами сплати дебіторської заборгованості окремих покупців й споживачів послуг за термінами погашення згідно умов укладених договорів та фактично.

Для поглиблення інформативності обліку стану розрахунків між підприємством та його дебіторами пропонуємо удосконалити аналіз і контроль розрахунків з дебіторами, шляхом створення таблиці, яка відображає заборгованість кожного дебітора за умовами договорів, термінами сплати та фактично (табл. 2.5).

Запропонована форма надає змогу підприємству визначати дотримання встановлених за умовами договорів термінів оплати за кожним окремим

покупцем й споживачем послуг підприємства, а також визначити ступінь порушення встановлених термінів оплати.

Таблиця 2.5 – Дані щодо дебіторської заборгованості

№ з/п	Покупець (споживач)	Дата погашення дебіторської заборгованості		Відхилення, дні
		За графіком (договором)	Фактично	
1	2	3	4	5
1				
2				
Всього				

Необхідно відмітити, що на підприємстві Запорізьке кар'єроуправління не створено резерв сумнівних боргів, що є порушенням вимог стандартів обліку стосовно дебіторської заборгованості, що може впливати на достовірність чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості та пов'язану з цим частину прибутку.

Отже, від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу, кошти підприємства «заморожені» у вигляді дебіторської заборгованості. Тому достовірна і повна облікова інформація щодо дебіторської заборгованості зокрема і оборотних активів в цілому, надзвичайно важлива для формування обліково-аналітичного забезпечення системи управління оборотними активами як фактора платоспроможності.

2.3 Аналіз динаміки, структури та ефективності використання оборотних активів підприємства

Фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від доцільності та раціональності вкладення фінансових ресурсів в активи. Від того, які кошти (власні чи залучені) вкладені в активи, скільки їх знаходиться

у сфері виробництва і сфері обігу, в грошовій і матеріальних формах, наскільки оптимальне їх співвідношення, багато в чому залежать результати виробничої і фінансової діяльності, а, отже, і фінансовий стан підприємства.

В процесі функціонування підприємства, величина активів та їх структура постійно змінюється. У зв'язку з цим в процесі аналізу активів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» в першу чергу слід вивчити зміни в їх складі. Для цього побудуємо агрегований порівняльний аналітичний баланс товариства (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Агрегований порівняльний аналітичний баланс ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» 2021 рік

Показник	На початок 2021 р		На кінець 2021.р		Відхилення		
	сума, тис. грн..	п. в., %	сума, тис. грн.	п. в., %	абс., +;-	п. в., %	Т.Р., %
Актив							
1. Необоротні активи в тому числі:	36327	30,1	56183	39,0	19856	8,9	154,7
нематеріальні активи	1125	0,9	1030	0,7	-95	-0,2	91,6
основні засоби	34680	28,7	53981	37,5	19301	8,8	155,7
2. Оборотні активи в тому числі:	83927	69,5	87174	60,6	3247	-8,9	103,9
запаси	18633	15,4	33256	23,1	14623	7,7	178,5
дебіторська заборгованість	64861	53,7	52400	36,4	-12461	-17,3	80,8
грошові кошти та їх еквіваленти	227	0,2	1304	0,9	1077	0,7	5,7 раз
3. Необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	469	0,4	552	0,4	83	-	117,7
Баланс	120723	100	143909	100	23186	-	119,2
Пасив							
1. Власний капітал	33805	28,0	28956	20,1	-4849	-7,9	85,6
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4686	3,9	5717	4,0	1031	0,1	122,0
3. Поточні зобов'язання і забезпечення в тому числі:	82232	68,1	109236	75,9	27004	7,8	132,8
короткострокові кредити	-	-	-	-	-	-	-
кредиторська заборгованість	74692	61,9	101847	70,8	27155	8,9	136,4
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу та групами вибуття	-	-	-	-	-	-	-
Баланс	120723	100	143909	100	23186	-	119,2

На підставі результатів горизонтального та вертикального аналізу можна зробити висновки, що на кінець 2021 року вартість сукупних активів складає 143909 тис. грн., проти вартості на початок року 120723 тис. грн., тобто вартість майна (активів) підприємства зросла на 23186 тис. грн., або на 19,2%. Це зростання було зумовлене збільшенням як вартості необоротних активів на 19856 тис. грн., або 54,7%, так і збільшенням вартості оборотних активів на 3247 тис. грн., або на 3,9%.

Змінилась і структура майна підприємства: частка оборотних активів у загальній вартості майна зменшилась на 8,9% (з 69,5% до 60,6%), а частка необоротних активів збільшилась на таку саму величину (з 30,1% до 39%). При цьому необхідно відзначити, що як на початок так і на кінець 2021 р. частка оборотних активів значно перевищує частку необоротних активів, відповідно: 60,6% і 39,0%.

Що стосується джерел формування майна підприємства, то негативним є те, що у звітному році сума власного капіталу зменшилась на 4849 тис. грн., або на 14,4%. При цьому зросла сума довгострокові зобов'язань і забезпечень на 1031 тис. грн., або на 22% та суттєво збільшилась сума поточних зобов'язань та забезпечень на 27004 тис. грн., або на 32,8%.

Спостерігається негативна тенденція в зміні структури джерел формування майна підприємства. Насамперед це стосується власного капіталу. Його частка в загальній сумі капіталу і на початок року була незначною 28% та зменшилась в динаміці до 20,1%. Незважаючи на незначне зростання суми довгострокових зобов'язань, питома вага їх не змінилась в динаміці і залишилась на кінець року 4%. Негативною тенденцією є зростання частки поточних зобов'язань на 7,8 пунктів структури, і на кінець року в структурі загальної суми капіталу питома вага поточних зобов'язань і забезпечень складає 75,9%.

Узагальнюючи результати горизонтального та вертикального аналізу порівняльного аналітичного балансу підприємства, можна зробити висновок, що більшу частку в структурі активів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

займають оборотні кошти 60,6% при тенденції до зменшення, а зростання джерел фінансування активів – в основному відбулося за рахунок суттєвого збільшення поточних зобов'язань, а саме до 75,9%..

Тому, необхідно провести детальний аналіз динаміки і структури оборотних активів за їх складовими (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка складу та структури оборотних активів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» за 2021 рік

Оборотні активи	На початок 2021 р.		На кінець 2021 р.		відхилення		
	сума., тис. грн.	п. в., %	сума., тис. грн.	п. в., %	абс., +/- тис. грн.	п. в., %	Т.Р., %
Запаси всього	18633	22,2	33256	38,2	14623	16,0	178,5
в т.ч.:							
Виробничі запаси	6608	7,9	12808	14,7	6200	6,8	193,8
Готова продукція	11902	14,2	20278	23,3	8376	9,1	170,4
Товари	123	0,1	170	0,2	47	0,1	138,2
Дебіторська заборгованість всього	64861	77,3	52400	60,1	-12461	-17,2	80,8
в т.ч.:							
Дт з-ть за продукцію	28703	34,2	14510	16,6	-14193	-17,6	50,6
Дт з-ть за розрахунк.	12068	14,4	14245	16,3	2177	1,9	118,0
Грошові кошти та їх еквіваленти	227	0,3	1304	1,5	1077	1,2	5,7 раз
Інші оборотні активи	206	0,2	206	0,2	-	-	100,0
Усього оборотні активи	83927	100	87174	100	3247	-	103,9

За результатами аналізу можна зробити висновок, що на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» на кінець звітнього року вартість оборотних активів збільшилась на 3247 тис. грн., або 3,9%. Таке зростання суми оборотних активів відбулося переважно за рахунок збільшення загальної вартості запасів на 14623 тис. грн., або на 78,5%. А саме: з 18633 тис. грн. до 33256 тис. грн. Накопичення великих запасів свідчить про спад активності підприємства, уповільнення оборотності оборотного капіталу. У той же час нестача запасів також негативно впливає на фінансовий стан підприємства, тому що скорочується виробництво продукції, зменшується сума прибутку.

Наглядно динаміку оборотних активів подано на рис. 2.8.

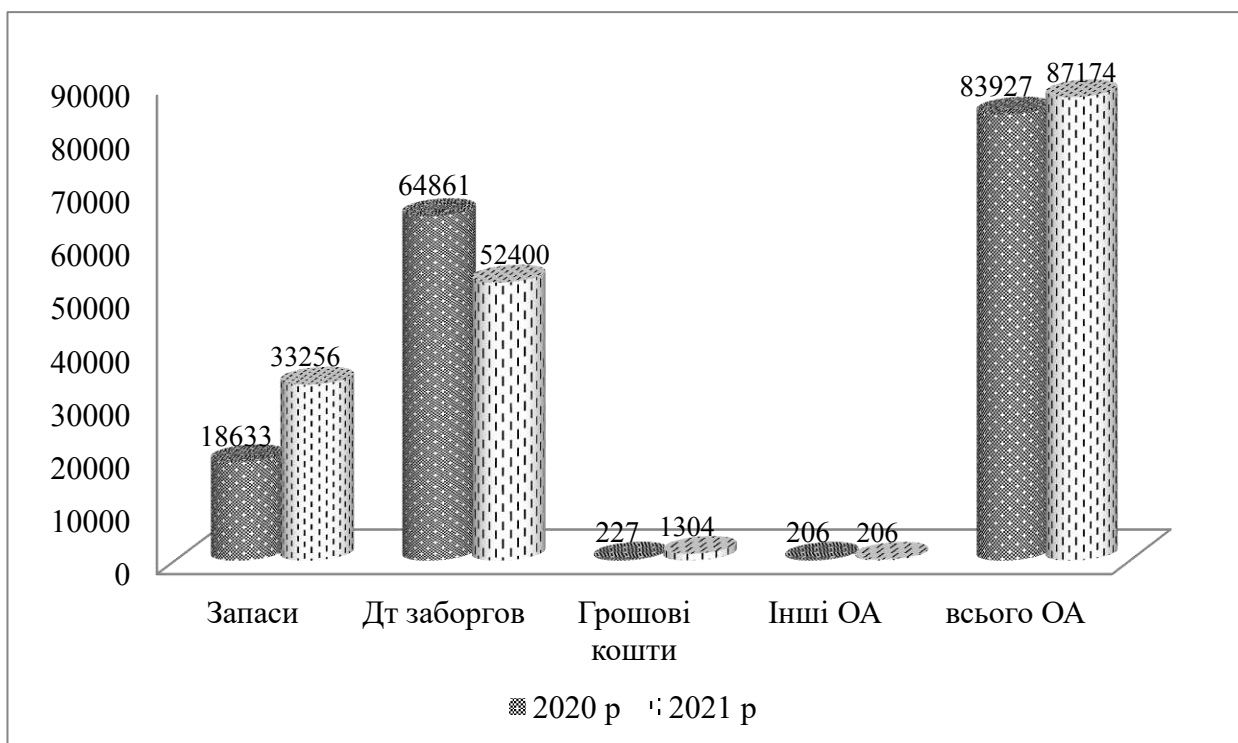

Рисунок 2.8 – Динаміка вартості оборотних активів за 2020-2021 роки

Важливою складовою оборотних активів загалом, і запасів зокрема, є саме виробничі запаси, тому, що від стану виробничих запасів залежить нормальний хід виробництва та збуту продукції. На підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» вартість виробничих запасів збільшилась на 6200 тис. грн., або на 93,8%, а їх частка зросла до 14,7% проти 7,9%, тобто збільшилася на 6,8 відсоткових пункти.

Також необхідно відзначити, що суттєво збільшилася вартість запасів готової продукції протягом року, а саме на 8376 тис. грн., або на 70,4%. Зросла й частка запасів готової продукції в оборотних активах на 9,1 відсоткових пункту (з 14,2% до 23,3%). Це говорить про нераціональне виробництво (обсяг і структуру), недотримання нормативів та незадовільну діяльність маркетингової служби підприємства.

Незавершене виробництво в структурі запасів відсутнє. Незначну

частку як на початок так і на кінець року займають запаси товарів – відповідно 0,1 і 0,2 пункти структури.

Сума дебіторської заборгованості на початок 2021 року становила 64861 тис. грн. На кінець 2021 року вона зменшилася на 12461 тис. грн., але не можна говорити про позитивні зміни, тому що сума дебіторської заборгованості становить на кінець року 52400 тис. грн. та займає найбільшу частку в оборотних активах підприємства 60,1 (рис. 2.9).

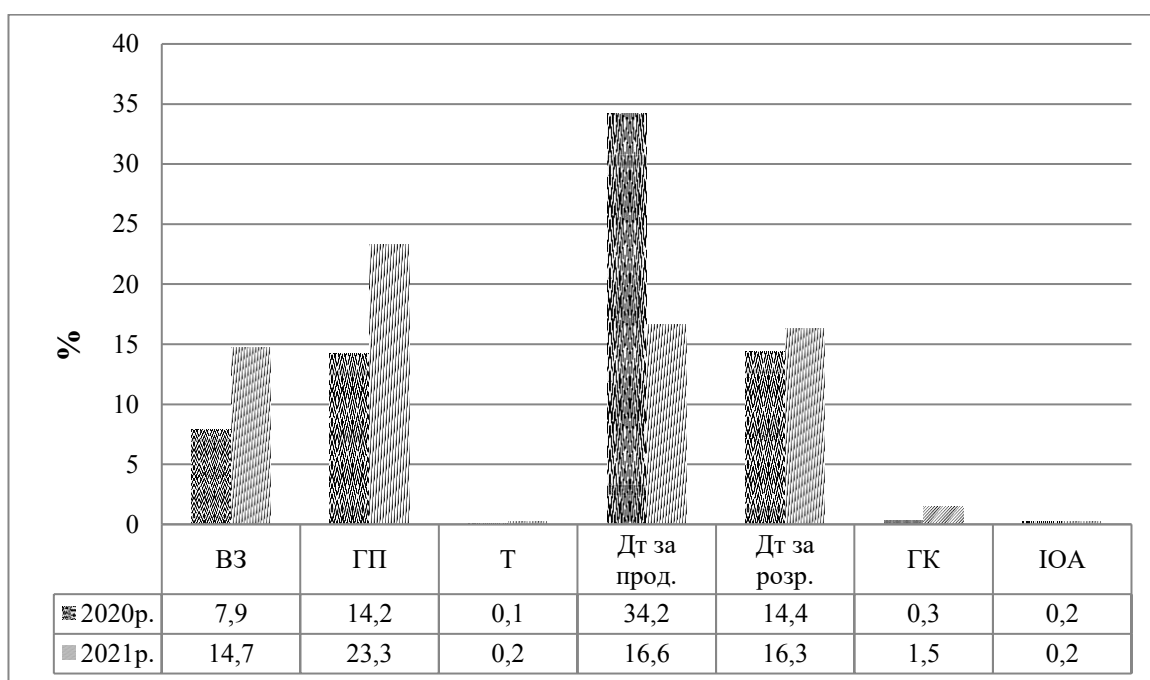

Рисунок 2.9 – Динаміка структури оборотних активів за 2020-2021 роки

Структура активів з високою долею заборгованості свідчить про те, що на підприємстві контроль за дебіторською заборгованістю на недостатньому рівні, а також про кризове становище покупців підприємства, які не можуть вчасно розрахуватись за своїми зобов'язаннями. У зв'язку цим треба розрізняти нормальну та прострочену дебіторську заборгованість. Наявність останньої створює труднощі. Крім того, це призводить до уповільнення оборотності оборотних коштів. В даному випадку на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» спостерігається позитивна динаміка до скорочення

питомої ваги такого її виду як дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, послуги з 34,2% до 16,6 або на 17,6 пунктів структури. При цьому, частка дебіторської заборгованості за розрахунками навпаки, зросла з 14,4% до 16,3%, тобто на 1,9 пунктів структури.

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства, тому для нормального функціонування підприємства потрібна їх достатня кількість. В 2021 році частка грошових коштів у загальній вартості оборотних активів зросла з 0,3% до 1,5%. Але, частка грошових коштів залишається незначною. Необхідно зазначити, що збільшення грошових коштів та їх еквівалентів впливає на підвищення ліквідності підприємства. Але, така незначна частка не може вважатися негативною динамікою, тому що: по-перше, недоцільно при високій інфляції утримувати в складі оборотних активів значну частку грошових коштів, так як вони знецінюються в першу чергу і є сенс переводити їх в інші, більш захищені від впливу інфляції види активів; по-друге, це може бути викликано об'єктивними причинами і не являтися тенденцією.

Таким чином, можна сказати, що на підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» діагностується не оптимальна структура оборотних коштів, і вона потребує постійного контролю, аналізу і регулювання.

Фінансовий стан підприємства багато в чому залежить від того, які кошти воно має в своєму розпорядженні і куди вони вкладені. Для оцінки стану управління оборотними коштами важливим є дослідження за рахунок яких джерел вони формуються.

Джерелами формування оборотних коштів є власний та позиковий капітал, який відображається у пасиві балансу. Необхідність у власному капіталі зумовлена вимогами самофінансування підприємств та є основою самостійності та незалежності підприємства. Однак слід враховувати, що фінансування діяльності тільки за рахунок власних коштів не завжди вигідно для нього. Слід мати на увазі, що якщо ціни на фінансові ресурси невисокі, а підприємство може забезпечити більш високий рівень віддачі на вкладений

капітал, ніж платить за кредитні ресурси, то, залучаючи кредитні кошти, воно може підвищити рентабельність власного капіталу. У той же час, якщо кошти підприємства в основному сформовані за рахунок короткострокових зобов'язань, то його фінансовий стан буде нестійким, тому що з капіталами короткострокового використання необхідна постійна оперативна робота, спрямована на контроль за своєчасним їхнім поверненням і на залучення в обіг на недовгий час інших капіталів.

Тому від того, наскільки оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, залежить загальне економічне положення підприємства. Розробка раціональної фінансової стратегії є однією з основних умов ефективного використання оборотних коштів підприємства.

Показники порівняльного аналітичного балансу підприємства (табл. 2.6) свідчать що про негативну тенденцію в зміні структури капіталу. На підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» за досліджуваний період загальна вартість власного капіталу зменшилася з 33805 тис. грн. на початок року, до 28956 тис. грн. на кінець року.

Необхідно відзначити негативну тенденцію і в зміні структури капіталу підприємства, а саме: на кінець року частка власного капіталу була незначною 28% а на кінець роки вона зменшилася на 7,9% і складає 20,1%. Тому доцільно провести більш детальний аналіз структури власного капіталу ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Аналіз структури власного капіталу ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» за 2020-2021 роки

Найменування статей	2020 р.		2021 р.		Відхилення		
	сума., тис. грн.	п.в., %	сума., тис. грн.	п.в., %	абс., +;-	п.в., %	Т.Р., %
Зареєстрований (пайовий) капітал	9720	28,7	9720	33,6	-	4,9	100,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	24085	71,3	19236	66,4	-4849	-4,9	79,9
Усього власний капітал	33805	100	28956	100	-4849	-	85,7

За результатами аналізу можна зробити висновок, що загальна вартість власного капіталу зменшилася на 14,3%. Таке зменшення відбулося за рахунок скорочення суми нерозподіленого прибутку на 4849 тис. грн., або на 20,1%, що є негативною динамікою та свідчить про відсутність можливості розширеного відтворення та зниження фінансової незалежності.

Структура ж власного капіталу представлена тільки двома джерелами: зареєстрованим (пайовим) капіталом, сума якого не змінювалася при його питомій вазі 33,6%; та нерозподіленим прибутком, сума якого зменшилася до 19236 тис. грн. 66,4%. Отже, негативним є низька питома вага власного капіталу 20% в загальній сумі джерел фінансування. Що стосується структури власного капіталу, то вона сформована на 66,4% сумою нерозподіленого прибутку, яка не зважаючи на зменшення залишається достатньо високою. На підприємстві відсутнє цільове фінансування, так як немає забезпечення наступних витрат і платежів.

Наступний крок – аналіз динаміки і структури позикового капіталу який подано в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз структури позикового капіталу ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» за 2020-2021 роки

Найменування статей	2020 р.		2021 р.		Відхилення		
	сума, тис. грн.	п.в., %	сума, тис. грн.	п.в., %	сума, тис. грн	п.с, %	Т.р., %
Довгострокові зобов'язання	4686	5,4	5717	5,0	1031	-0,4	122,0
Поточні зобов'язання	82232	94,6	109236	95,0	27004	0,4	132,8
в т.ч:							
Коротк. кред. банків	-		-		-		-
Поточна Кт заборгованість за товари	61441	70,7	87643	76,2	26202	5,5	142,6
Кт заборгованість за розрахунками	10767	12,4	7490	6,5	-3277	-5,9	69,6
Кт заборгованість за одержаними авансами	2451	2,8	6673	5,8	4222	3,0	272,3
Інші поточні зобов'язання	46	0,05	48	0,04	2	-0,01	104,3
Усього	86918	100	114953	100	28035	-	132,3

Відповідно до визначених показників (табл. 2.6) з'ясовано, що загальна сума капіталу, інвестованого в діяльність підприємства за 2021 рік, сформована на 75,9% за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень. В порівнянні ж з попереднім роком, як сума поточних зобов'язань так і його питома вага мають негативну динаміку до зростання.

Тому, на підставі аналізу позикового капіталу (табл. 2.9), можна зробити висновок, що на кінець 2021 року його загальна сума збільшилася до 114953 тис. грн., проти 86918 тис. грн. в минулому році, або на 32,3%. Зростання позикового капіталу відбулося переважно за рахунок поточних зобов'язань. Якщо довгострокові зобов'язання зросли в динаміці на 22%, то поточні зобов'язання на 32,8%. При цьому, в структурі позикового капіталу як на початок, так і на кінець року, домінують поточні зобов'язання та забезпечення, відповідно 94,6% та 95%.

Результати аналізу структурної динаміки свідчать, що в поточних зобов'язаннях, найбільша частка належить поточній кредиторській заборгованості за товари, роботи, послуги 76,2% при зростанні в динаміці на 5,5 відсоткових пункти. Частка ж кредиторської заборгованості за розрахунками та за одержаними авансами на кінець року майже однакова, відповідно 6,5% і 5,8%. При цьому, короткострокових кредитів банків немає.

Отже, на підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» при зростанні загальної вартості майна, діагностується «проблемна» структура капіталу, який тільки на 20,1% сформовано за рахунок власного капіталу і на 79,9% за рахунок позикового капіталу. При цьому:

- в складі власного капіталу зменшується в динаміці сума нерозподіленого прибутку;
- в складі позикового капіталу зростає в динаміці сума поточних зобов'язань за рахунок поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Такі результати аналізу свідчать, що на досліджуваному підприємстві високий рівень фінансової залежності від зовнішнього фінансування, при

такій високій питомій вазі поточних зобов'язань необхідно контролювати рівень ліквідності і платоспроможності.

Таким чином, для ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» актуальним є оптимізація обсягу і структури оборотних активів, джерел їх покриття і співвідношення між ними, як важливої умови забезпечення ефективного управління оборотними коштами підприємства.

Від ефективності використання оборотних коштів значною мірою залежить рівень ділової активності підприємства, яка, в свою чергу, проявляється в динамічності розвитку підприємства, досягнення поставлених цілей, ефективному використанні економічного потенціалу, розширення ринків збуту. Для оцінки рівня ефективності використання оборотних коштів, як правило, використовують різноманітні показники оборотності, які мають велике значення також для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обороту коштів підприємства безпосередньо впливає на його рівень платоспроможності.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, насамперед оборотністю оборотних активів. Критерієм оцінки ефективності управління оборотними активами служить фактор часу: чим довше оборотні кошти перебувають в одній і тій же формі (грошовій чи товарній), тим за інших рівних умов нижче ефективність їхнього використання, і навпаки.

Оборотність оборотних коштів характеризує інтенсивність їхнього використання.

Відповідно до розглянутої в першому розділі кваліфікаційної роботи методики аналізу ефективності використання оборотних активів необхідно провести аналіз оборотності сукупних активів, оборотних активів, виробничих запасів, дебіторської заборгованості а також оборотності кредиторської заборгованості і власного капіталу.

Коефіцієнт ресурсовіддачі або трансформації. За допомогою даного коефіцієнта оцінюється ефективність використання підприємством всіх

наявних його ресурсів не залежно від джерела їх залучення. Коефіцієнт трансформації показує скільки разів відбулася повна трансформація майна підприємства за досліджуваний період. Розрахунок цього коефіцієнта виконується за формулою 2.1:

$$K_{\text{ОБ.А}} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість майна підприємства}} \quad (2.1)$$

Для аналізу ефективності використання оборотних активів визначають коефіцієнт оборотності оборотних активів за формулою 1.2., а період обороту оборотних коштів – за формулою 1.3

Для характеристики ефективності (інтенсивності) використання запасів розраховуються коефіцієнт оборотності запасів і показник тривалості обороту. Для розрахунку коефіцієнту оборотності запасів необхідно собівартість реалізованої продукції розділити на середньорічну вартість запасів підприємства за формулою 2.2:

$$K_{\text{ОБЗ}} = \frac{\text{Собівартість від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість запасів}} \quad (2.2)$$

Коефіцієнт показує, кількість оборотів запасів, тобто скільки разів вони перенесли свою вартість на готові вироби.

Показник тривалості обороту запасів визначають співвідношенням кількості днів у періоді і коефіцієнтом оборотності за формулою 2.3:

$$T_{\text{ОБЗ}} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{\text{ОБЗ}}} \quad (2.3)$$

Цей показник бажано порівнювати з середньогалузевими значеннями. Корисно також проводити порівняння зі значеннями цих показників за попередні періоди. В цілому, чим вище коефіцієнт оборотності запасів, а

відповідно, менше період обороту запасів, тим менше коштів знаходиться в цій найменш ліквідній групі оборотних коштів, тим більш ліквідну структуру мають оборотні кошти, і тим більш стійкий фінансовий стан підприємства (при інших рівних умовах).

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. За цим коефіцієнтом визначають, скільки разів в середньому протягом звітного періоду дебіторська заборгованість перетворюється в грошові кошти. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується за формулою 2.4:

$$K_{\text{Об.ДЗ}} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість дебіторської заборгованості}} \quad (2.4)$$

Крім того, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості корисно порівнювати з коефіцієнтом оборотності кредиторської заборгованості. Такий підхід дозволяє порівняти умови комерційного кредитування, якими підприємство користується у інших підприємств, з тими умовами кредитування, які підприємство надає іншим підприємствам.

Для аналізу оборотності дебіторської заборгованості використовується також показник тривалості обороту дебіторської заборгованості, який характеризує кількість днів для погашення кредиту, взятого дебіторами і розраховується за формулою 2.5:

$$T_{\text{Об.ДЗ}} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{\text{Об.ДЗ}}} \quad (2.5)$$

Для оцінки ступеню ділової активності підприємства можна порівняти терміни погашення дебіторської заборгованості з фактичними термінами, на які надається кредит покупцям. Таким чином, можна визначити ефективність механізмів кредитного контролю на підприємстві, а також отримати інформацію про надійність дебіторів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується за формулою 2.6:

$$K_{\text{ОБ.КЗ}} = \frac{\text{Собівартість від реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість кредиторської заборгованості}} \quad (2.6)$$

Значення цього коефіцієнту показує, скільки оборотів необхідно підприємству для оплати заборгованості.

Для аналізу оборотності кредиторської заборгованості також використовують показник періоду обороту кредиторської заборгованості, який розраховується за формулою 2.7:

$$T_{\text{ОБКЗ}} = \frac{\text{Кількість днів в періоді}}{K_{\text{ОБКЗ}}} \quad (2.7)$$

Крім показників оборотності проведемо розрахунок коштів, що вивільнилися з обороту внаслідок скорочення обороту або, навпаки, були додатково залучені за формулою 2.8:

$$B = (\text{Озв.} - \text{Обаз.}) \times \frac{B}{360} \quad (2.8)$$

де B – обсяг додатково вивільнених (залучених) коштів;

О_{зв.} – період обороту у звітному році (в нашому випадку в 2021 р.);

О_{баз.} – період обороту у базисному році (в нашому випадку в 2020 р.);

B – обсяг виручки у 2021 році.

Аналіз ефективності використання оборотних коштів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» проведемо на основі зведених показників в табл. 2.10. На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що на підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» в цілому, ефективність

використання оборотних активів знизилася.

Таблиця 2.10 – Динаміка показників ефективності використання оборотних коштів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»

№ з/п	Показники	2020 р.	2021 р.	Відхилення (+;-)
Коефіцієнти оборотності				
1	Сукупних активів	2,48	2,15	-0,33
2	Оборотних активів	16,08	9,28	-6,8
3	Виробничих запасів	45,3	24,1	-21,2
4	Дебіторської заборгованості	4,62	5,89	1,27
5	Кредиторської заборгованості	4,01	3,03	-0,98
6	Власного капіталу	8,86	10,66	1,8
Тривалість (період) обороту, дні				
7	Сукупних активів	145,2	167,4	22,2
8	Оборотних активів	22,4	38,8	16,4
9	Виробничих запасів	7,9	14,9	7,0
10	Власного капіталу	40,6	33,8	-6,8
Період погашення, дні				
11	Дебіторської заборгованості	77,9	61,1	-16,8
12	Кредиторської заборгованості	89,8	118,8	29,0
12	Тривалість операційного циклу	100,3	99,89	-0,41

По активам в цілому, по оборотним активам та майже по всіх їх складовим уповільнилася оборотність. Прискорення оборотності досягнуто тільки по дебіторській заборгованості (рис. 2.10).

Коефіцієнт трансформації показує, що в звітному році 2,15 раз здійснювався повний цикл виробництва та обігу, проти 2,48 раз – в минулому році. Значення даного коефіцієнта свідчить, що протягом звітного року 2,15 раз відбувся повний оборот капіталу, який вкладено в активи. При цьому, оборотність сукупних активів уповільнилася на 0,33 раз. Це принесло відповідний ефект – одна гривня майна підприємства забезпечила отримання чистого доходу в звітному році менше на 0,33 грн. ніж в попередньому році.

Важливо зазначити, що уповільнення оборотності сукупних активів та збільшення періоду одного обороту з 145,2 дня в минулому році до 167,4 дня в звітному році, тобто на 22,2 дні призвело до потреби в додатковому залученні капіталу 19038,7 тис. грн.

$$ЗК = (167,4 - 145,2) \times 308748 / 360 = 19038,7 \text{ тис. грн.}$$

Період трансформації майна досліджуваного підприємства складає більше п'яти місяців при негативній динаміці.

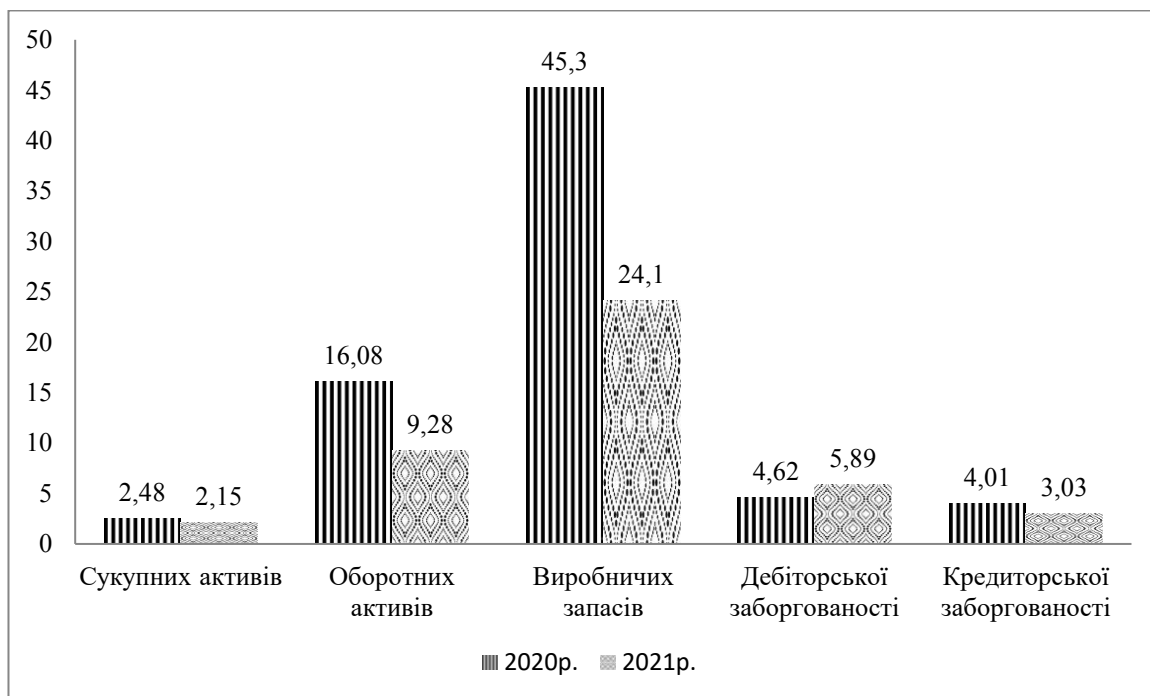

Рисунок 2.10 – Динаміка коефіцієнтів оборотності, раз

Також в звітному році уповільнилася оборотність оборотних активів на 6,8 раз, а період обороту збільшився 16,4 дні, що призвело до потреби в додатковому залученні капіталу в оборот 14064,6 тис. грн.

$$ЗК = (38,8 - 22,4) \times 308748 / 360 = 14064,6 \text{ тис. грн.}$$

Аналіз використання виробничих запасів свідчить, що швидкість їх обороту також уповільнилася. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів зменшився на 21,2 оборотів, тобто вони поповнювалися у попередньому році 45,3 рази, а в звітному – лише 24,1 раз. При цьому, зростання коефіцієнта закріплення виробничих запасів свідчить про зростання вартості матеріальних ресурсів, що припадають на одну гривню собівартості реалізованої продукції.

Прискорення оборотності досягнуто тільки по такій складовій оборотних активів, як дебіторська заборгованість – на 1,27 раз. Якщо в

минулому році повний оборот дебіторської заборгованості відбувався 4,62 рази, то в звітному 5,89 раз, що свідчить про зростання ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Тривалість обороту наглядно представлено на рис. 2.11.

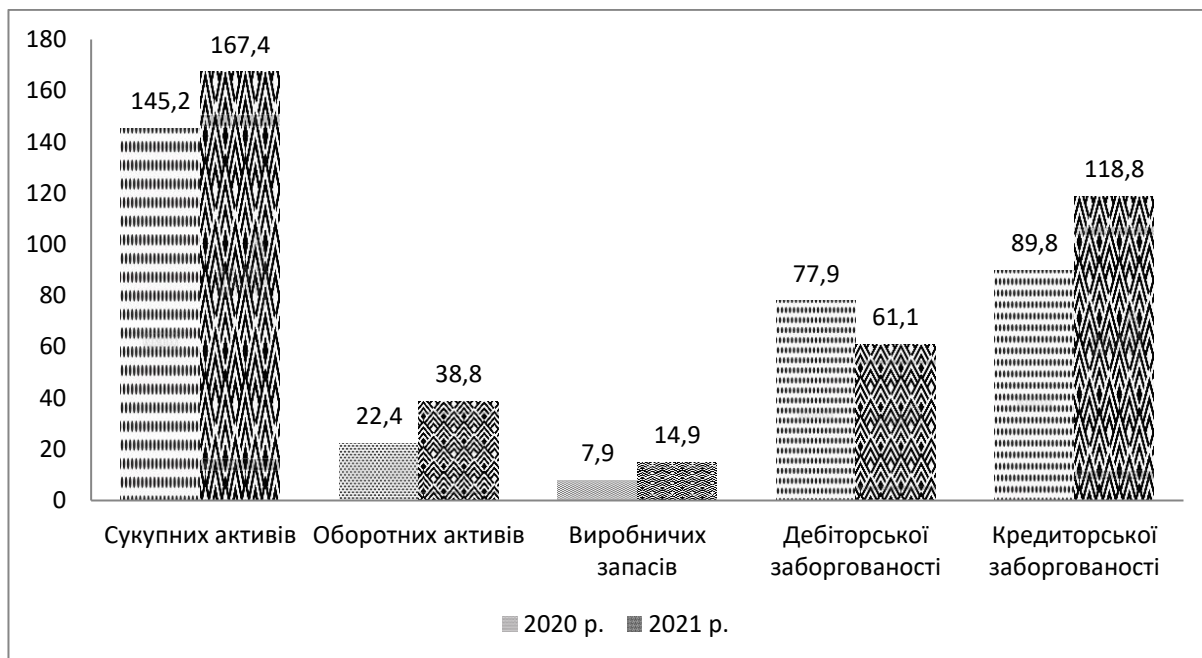

Рисунок 2.11 – Динаміка тривалості обороту оборотних активів, дні

Період трансформації майна ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» складає 167,4 дня, тобто більше п'яти місяців при негативній динаміці.

Що стосується оборотних активів, то період їх одного обороту трохи більше одного місяця – 38,8 дня. Це повільніше ніж в минулому році на 15,4 дня. Відбулося це переважно за рахунок зростання тривалості обороту на 7 днів, тобто у минулому році виробничі запаси трансформувалися у грошові кошти за 7,9 дня, а в звітному тільки за 14,9 дня. Збільшення тривалості обороту свідчить про сповільнення оборотності і зростання середніх залишків виробничих запасів.

Накопичення запасів веде до збільшення витрат на їх зберігання, а уповільнення оборотності запасів і відповідно тривалості їх обороту призвело до потреби в додатковому залученні капіталу в сумі 6003,2 тис. грн.

$$ЗК = (14,9 - 7,9) \times 308748 / 360 = 6003,2 \text{ тис. грн.}$$

Сповільнення оборотності відбулося внаслідок недоліків у системі забезпечення і збуту. Також потребує аналізу відповідність виробничих запасів підприємства встановленим нормативам.

Позитивним є прискорення оборотності дебіторської заборгованості та скорочення періоду її погашення на 16,8 днів. Таке прискорення впливає на вивільнення коштів з обороту на 14407,7 тис. грн.

$$ВК = (61,1 - 77,9) \times 308748 / 360 = 14407,7 \text{ тис. грн.}$$

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості уповільнився з 4,01 раз до 3,03 раз. Збільшився і середній період погашення боргів на 29 днів. Тобто, якщо в минулому році кредиторська заборгованість в середньому погашалася за 89,8 дня, то в звітному – за 118,8 дня. Тривалість обороту кредиторської заборгованості в звітному періоді на 57,7 дня перевищила період обороту дебіторської заборгованості. Це свідчить про зниження платіжної дисципліни підприємства у відношеннях з кредиторами і про збільшення закупівель з відтермінуванням платежу.

Зростання коефіцієнта оборотності власного капіталу на 1,8 раз відображає сприятливу для підприємства тенденцію підвищення ефективності використання власного капіталу. Підвищення оборотності капіталу сприяє його економії, приросту обсягів виробництва.

Таким чином, можна зробити узагальнюючий висновок, що на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» знизилася ефективність використання оборотних коштів, за винятком дебіторської заборгованості по якій досягнуто прискорення оборотності. Проте, дебіторська заборгованість залишається досить високою, хоча терміни погашення кредиторської заборгованості суттєво перевищують терміни погашення дебіторської заборгованості. Пріоритетними напрямками пошуку резервів прискорення оборотності повинні стати як в цілому оборотні активи так і всі їх структурні компоненти.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ПрАТ
«ЗАПОРІЗЬКЕ КАР'ЄРОУПРАВЛІННЯ»

3.1 Резерви підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємстві

Зменшення періоду обороту активів супроводжується вивільненням коштів з обороту, унаслідок чого підприємство може використовувати їх на інші цілі, такі як інвестування, покриття кредиторської заборгованості, маркетинг, рекламу. Ефект прискорення оборотності виражається в скороченні потреби в оборотних коштах у зв'язку з поліпшенням їхнього використання, їхньої економії, що впливає на зростання обсягів виробництва, і як наслідок, на фінансові результати діяльності. Прискорення оборотності веде до вивільнення частини оборотних коштів (матеріальних ресурсів, коштів), що використовуються або для потреб виробництва, або для нагромадження на розрахунковому рахунку. В остаточному підсумку покращується рівень платоспроможності і фінансовий стан підприємства.

Результати проведеного аналізу стану використання оборотних активів на підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» дозволили з'ясувати наявні проблемні аспекти та виявити актуальні напрями визначення резервів підвищення ефективності їх використання, зокрема за рахунок:

- прискорення оборотності в цілому оборотних активів підприємства;
- прискорення оборотності виробничих запасів;
- підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

Раціональне та ефективне використання оборотних коштів має велике економічне й соціальне значення для підприємства, так як впливає на прибуток, рентабельність, фінансову стійкість, платоспроможність.

Прискорення оборотності оборотних активів дає змогу зекономити значні суми і збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без залучення додаткових фінансових ресурсів (рис. 3.1).

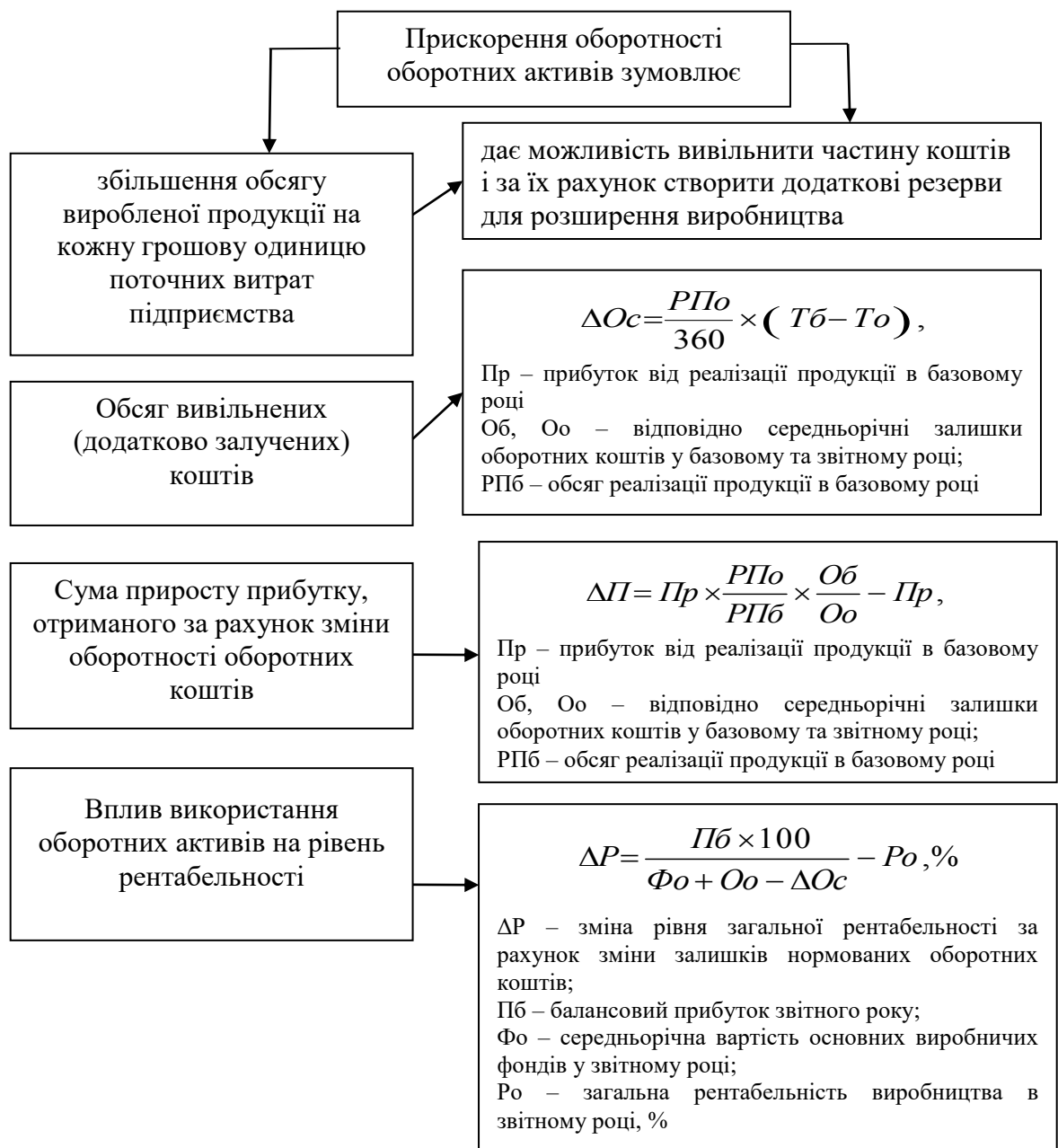

Рисунок 3.1 – Переваги забезпечення прискорення оборотності оборотних активів

Підвищення ефективності використання оборотних коштів сприяє суттєвому зниженню витрат на виробництво і збут продукції, отриманню більшого прибутку за рахунок зниження собівартості продукції, підвищенню конкурентоспроможності продукції, поліпшенню загального фінансового стану підприємства [60].

Для прискорення оборотності оборотних активів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» необхідно зменшувати час їхнього перебування як у сфері виробництва, так і у сфері обігу. Проведемо аналіз тривалості обороту оборотного капіталу по підприємству в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Динаміка тривалості обороту оборотного капіталу за 2020-2021 роки

Показник	2020 рік	2021 рік	Відхилення
Загальна сума оборотного капіталу, тис. грн.	83927	87174	3247
У тому числі в:			
1. Виробничих запасах	6608	12808	6200
2. Готовій продукції	11902	20278	8376
3. Товарах	123	170	47
4. Дебіторській заборгованості	64861	52408	-12453
5. Грошових коштах	227	1304	1077
6. Інших оборотних активах	206	206	-
Загальна тривалість обороту оборотного капіталу, днів	22,4	38,8	16,4
У тому числі в:			
1. Виробничих запасах	7,9	14,9	7,0
2. Готовій продукції	14,3	23,7	9,4
3. Товарах	0,1	0,2	0,1
4. Дебіторській заборгованості	77,9	61,1	-16,8
5. Грошових коштах	0,3	1,5	1,2
6. Інших оборотних активах	0,2	0,2	-

Проведемо факторний аналіз тривалості обороту як загальних оборотних активів, так і окремих видів ($T_{об}$), з урахуванням впливу основних факторів: зміни за рахунок суми виручки (B) і зміни середніх залишків оборотних коштів ($O_{сер}$).

Для розрахунку впливу даних факторів використаємо спосіб

ланцюгових підстановок:

$$T_{об} = (O_{сер.0} \times 360) / B_0 = 83927 \times 360 / 299610 = 100,8 \text{ дні}$$

$$T_{об1} = (O_{сер.1} \times 360) / B_0 = 87174 \times 360 / 299610 = 104,7 \text{ дні}$$

$$T_{об2} = (O_{сер.1} \times 360) / B_1 = 87174 \times 360 / 308748 = 101,6 \text{ дні}$$

Наступним етапом факторного аналізу визначимо вплив на тривалість обороту оборотного капіталу зміни виручки:

$$\Delta T_{об} (B) = 101,6 - 104,7 = - 3,2 \text{ дні}$$

Та впливу на зміну тривалості обороту оборотного капіталу за рахунок зміни середніх залишків:

$$\Delta T_{об} (O_{сер}) = 104,7 - 100,8 = 3,9 \text{ дні}$$

У тому числі за рахунок зміни середніх залишків:

- виробничих запасів: $6200 \times 360 / 308748 = 7,2$ дні;
- готової продукції: $8376 \times 360 / 308748 = 9,8$ дні;
- товарах: $47 \times 360 / 308748 = 0,1$
- дебіторської заборгованості: $-12453 \times 360 / 308748 = - 14,5$ дні;
- готівки: $1077 \times 360 / 308748 = 1,3$ дні.

Економічний ефект у результаті прискорення оборотності капіталу виражається у відносному вивільненні засобів з обороту, а також у збільшенні суми виторгу і суми прибутку.

Сума вивільнених засобів з обороту в зв'язку з прискоренням (- E) додатково залучених коштів в оборот чи (+ E) при уповільненні оборотності капіталу визначається множенням одноденного обороту по реалізації на зміну тривалості обороту (формула 3.1):

$$\pm E = (\text{Сума обороту фактична} \times \Delta T_{об}) / \text{Дні в періоді} \quad (3.1)$$

На підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» в зв'язку з уповільненням оборотності оборотного капіталу на 16,4 дні виникла потреба в додатковому залученні капіталу на 14065 тис. грн.:

$$\pm E = (308748 \times 16,4) / 360 = 14065 \text{ тис. грн.}$$

З урахуванням уповільнення оборотності оборотних активів що призвело до потреби для досліджуваного підприємства в залученні додаткового капіталу за звітний рік, є і інші резерви підвищення ефективності використання оборотних активів за рахунок підвищення ефективності управління виробничими запасами, залишками готової продукції, по яких уповільнилася оборотність та по залишкам дебіторської заборгованості, яка займає найбільшу частку в оборотних активах.

На підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» існує система норм та нормативів. Норматив виробничих запасів визначають на основі розроблених норм за кожним видом запасів, які розраховуються в абсолютних величинах (гривнях) або у відносних величинах (днях, відсотках). Розроблені нормативи чинні до кінця звітного року, тому необхідно проаналізувати відповідність фактичних залишків виробничих запасів і готової продукції в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Відповідність фактичних залишків нормативам

Показники	Норматив		Фактично		Відхилення	
	дні	тис. грн.	дні	тис. грн.	дні	тис. грн.
Виробничі запаси	10	8576	15	12808	5,0	4232
Готова продукція	8	6860	24	20278	16	13418
Всього	-	15436	-	33086	-	17650

Таким чином, можна зробити висновок, що однією з причин уповільнення оборотності виробничих запасів і готової продукції є невідповідність їх фактичних залишків встановленим нормативам. Тому, доцільно визначити резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів за рахунок цього фактору.

При доведенні залишків виробничих запасів до встановленого нормативу сума вивільнених коштів складе 4232 тис. грн. А це в свою чергу забезпечить $(4232 \times 360 / 308748 = 4,9 \text{ днів})$ скорочення тривалості обороту виробничих запасів на 5 днів.

При доведенні залишків готової продукції до встановленого нормативу сума надходження коштів на розрахунковий рахунок складе 13418 тис. грн., а це в свою чергу ($13418 \times 360 / 308748 = 15,6$ днів) забезпечить скорочення тривалості обороту готової продукції на 16 днів.

Загальний резерв прискорення оборотності оборотних коштів за рахунок таких складових, як виробничі запаси і готова продукція:

- сума вивільнених коштів складе 17650 тис. грн.;
- скорочення тривалості обороту оборотних активів 20,6 дня ($17650 \times 360 / 308748 = 20,6$ дня).

Резервом підвищення ефективності використання оборотних коштів на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» також є обсяг дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість на кінець 2021 року зменшилася на 12453 тис. грн., і складає 52400 тис. грн., проти 64861 тис. грн. на початок року.

Позитивним є прискорення оборотності дебіторської заборгованості на 1,27 рази, і відбулося це за рахунок скорочення періоду її погашення на 16,8 днів. Але, не можна говорити про однозначно позитивні зміни, тому що сума дебіторської заборгованості займає найбільшу частку в оборотних активах підприємства, а саме – 60,1%. Це свідчить про доцільність перегляду кредитної політики підприємства та посилення контролю за її своєчасним поверненням контрагентами.

Також на підприємстві на кінець 2021 р. достатньо висока частка готової продукції в оборотних активах, по якій в динаміці відбулося уповільнення оборотності, що також є резервом в подальшому підвищення ефективності управління оборотними активами в цілому по підприємству.

Отже, за результатами проведеного аналізу інтенсивності використання оборотних коштів виявлено, що суттєво уповільнилася оборотність виробничих запасів за рахунок наявності їх понад встановлений норматив, запасів готової продукції та наявності на підприємстві високої частки дебіторської заборгованості. Результати розрахунків зведено в табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Резерви підвищення ефективності використання оборотних коштів на ПрАТ «Запорізьке кар’єроуправління»

№ з/п	Напрями	Сума, тис. грн.
1.	За рахунок доведення залишків виробничих запасів до нормативу	4232
2.	За рахунок доведення залишків готової продукції до нормативу	13418
Всього		17650

Тепер доцільно порівняти фактичні показники ефективності використання оборотних коштів з прогнозними показниками, з урахуванням визначених резервів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Порівняння показників ефективності використання оборотних коштів

№ з/п	Показники	2021 рік		Відхилення (+;-)
		фактично	з урахуванням резервів	
Коефіцієнти оборотності				
1	Оборотних активів	9,28	19,8	10,5
2	Виробничих запасів	24,1	36,0	11,9
3	Готової продукції	15,2	44,4	29,2
Тривалість (період) обороту, дні				
5	Оборотних активів	38,8	18,2	-20,6
6	Виробничих запасів	14,9	10,0	-4,9
7	Готової продукції	23,7	8,1	-15,6

Економічний ефект, за умови використання визначених резервів – відбудеться прискорення оборотності оборотних коштів та відносне вивільнення засобів з обороту, а також ефекти полягає у збільшенні суми виторгу і суми прибутку. Важливо відзначити, що прискорення оборотності оборотних активів на 10,5 рази та скорочення періоду одного обороту на 20,6 днів забезпечить вивільнення з обороту підприємства 1086,4 тис. грн.

$$B = (-20,6) \times 308748 / 360 = - 17667 \text{ тис. грн.}$$

Тобто, якщо б підприємство Запорізьке кар’єроуправління використало визначені резерви, то на відміну від фактичної ситуації, що характеризується

уповільненням оборотності оборотних активів було б забезпечено прискорення їх оборотності та відбулося б вивільнення засобів з обороту.

3.2 Напрями удосконалення політики управління оборотними активами на підприємстві

Управління оборотними активами – це дуже складний процес, що визначається такими основними завданнями: збільшення обсягу оборотних активів; формування достатнього обсягу оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі; забезпечення раціональної структури оборотних активів; підвищення ліквідності, платоспроможності та конкурентоспроможності.

Під системою управління оборотними коштами необхідно усвідомлювати сукупність цілеспрямованих та узгоджених взаємозв'язків між суб'єктом та об'єктом управління шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів аналізу, перетворення пов'язаних між собою процесів розподілу, формування, використання, контролю оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, структурою та складом за умови врахування внутрішніх та зовнішніх загроз з метою забезпечення належного рівня фінансового стану підприємства. Варто наголосити, що управління оборотними активами включає стратегію і тактику управління.

Стратегія управління – це загальний напрямок і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети.

Тактика управління – це конкретні прийоми і методи досягнення стратегічної мети у певній ситуації та у певний момент часу.

Отже, реалізація процесу управління оборотними коштами повинно базуватися на основних принципах та функціях, виконання яких забезпечить реалізацію поставленої мети (рис. 3.2).

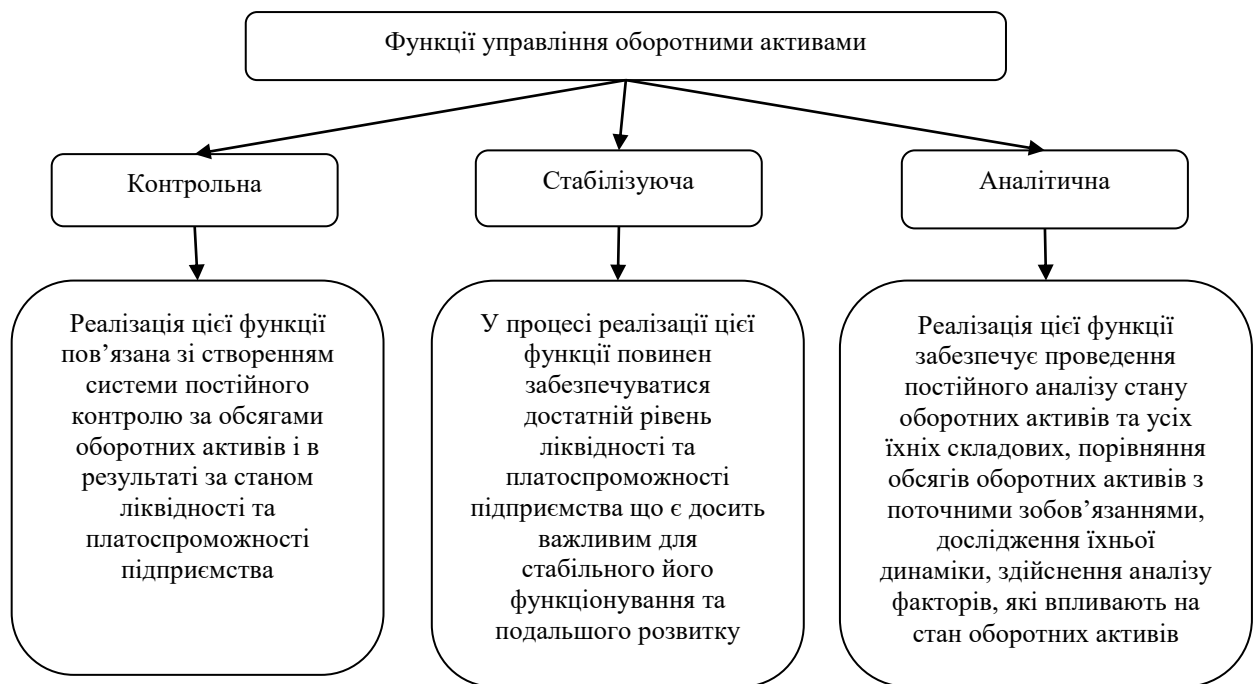

Рисунок 3.2 – Функції управління оборотними активами

Саме виконання аналітичної, контрольної та стабілізуючої функцій у взаємозв'язку дозволить підвищити ефективність управління оборотними коштами підприємства [68].

За результатами проведеного аналізу стану використання оборотних активів на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» з'ясовано проблемні аспекти управління ефективність оборотних активів та систематизовано основні етапи системи управління оборотними коштами в Додатку В.

Так, на підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» великі обсяги оборотних активів, тому на підприємстві розробляється самостійна політика управління окремими видами оборотних активів – виробничими запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими активами.

Відносно управління виробничими запасами. На підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» використовують систему норм і нормативів. Однак контроль за рухом запасів на недостатньому рівні. Проблему управління виробничими запасами необхідно негайно вирішувати.

Основними напрямками забезпечення прискорення оборотності запасів обґрунтовано за окремими стадіями.

На стадії створення виробничих запасів такими шляхами є:

- контроль забезпечення економічно обґрунтованих норм запасу;
- контроль витрат на транспортування матеріалів, сировини;
- широке використання прямих тривалих зв'язків;
- комплексна механізація й автоматизація вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії обігу виробничих запасів шляхами прискорення оборотності оборотних коштів можуть бути:

- удосконалення системи розрахунків з контрагентами;
- збільшення обсягу реалізованої продукції внаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, виготовлення продукції з зекономлених матеріалів.

- удосконалення логістичних зв'язків з покупцями та замовниками.

Якщо говорити про поліпшення використання оборотних коштів, не можна не сказати й про економічне значення економії:

- зниження питомих витрат сировини, матеріалів, палива забезпечує виробництву більші економічні вигоди, так як, дає можливість із даної кількості матеріальних ресурсів виробити більше готової продукції;
- прагнення до економії матеріальних ресурсів спонукає до впровадження нової техніки й удосконалюванню технологічних процесів;
- економія в споживанні матеріальних ресурсів сприяє поліпшенню використання виробничих потужностей і підвищенню продуктивності праці;
- економія матеріальних ресурсів у значній мірі сприяє зниженню собівартості готової продукції.

Істотно впливаючи на зниження собівартості продукції, економія матеріальних ресурсів позитивно впливає і на фінансовий стан підприємства.

Що стосується резервів економії матеріальних ресурсів. Залежно від характеру заходів основні напрямки реалізації резервів економії ресурсів

доцільно підрозділяти на виробничо-технічні й організаційно-економічні.

До виробничо-технічних напрямків відносяться заходи, пов'язані з якісною підготовкою сировини до його виробничого споживання, застосуванням більше економічних видів сировини, палива, впровадженням нової техніки й прогресивної технології, що забезпечують максимально можливе зменшення технологічних відходів і втрат матеріальних ресурсів у процесі виробництва продукції з максимально можливим використанням вторинних матеріальних ресурсів.

До основних організаційно-економічних напрямків економії матеріальних ресурсів відносяться: комплекси заходів, пов'язаних з підвищенням рівня нормування й планування матеріалоємності промислової продукції, розробкою й впровадженням технічно обґрунтованих норм і нормативів витрати матеріальних ресурсів; у прискореному розвитку виробництва нових, більше ефективних видів сировини й матеріалів.

Головний напрямок економії матеріальних ресурсів на підприємстві – збільшення виходу кінцевої продукції з тієї самої кількості сировини й матеріалів на робочих місцях, що залежить від технічного оснащення виробництва, рівня майстерності працівників, рівня організації матеріально-технічного забезпечення, кількості норм витрат й запасів матеріальних ресурсів, обґрунтованості їхнього рівня.

На підприємстві Запорізьке кар'єроуправління у складі оборотних активів запаси займаю значну питому вагу, при цьому оборотність їх уповільнилася за рахунок і виробничих запасів і готової продукції.

Нагромадження запасів товарно-матеріальних цінностей неминуче веде до додаткового відтоку коштів внаслідок:

- збільшення витрат на їх зберігання;
- збільшення витрат, пов'язаних з ризиком втрат через старіння й псування, а також розкрадань і безконтрольне використання товарно-матеріальних цінностей;
- послаблення контролю за їх збереженням при надмірних запасах;

– надмірні запаси уповільнюють рух капіталу, і відповідно, виникає проблема в залученні додаткових коштів для поточної діяльності.

Ці й інші негативні наслідки не раціонального збільшення запасів нерідко повністю перебивають досягнутий раніше позитивний ефект.

Значний відтік коштів, пов'язаний з витратами на формування й зберігання запасів, вимагає пошуку шляхів їхнього скорочення. При цьому, зрозуміло, мова не йде про зведення величини витрат по сформуванню виробничих запасів до мінімуму. Завдання полягає в тому, щоб знайти «золоту середину» між надмірно великими запасами, здатними викликати фінансові ускладнення (нестача коштів), і надмірно малими запасами, небезпечними для стабільності виробництва. Таке завдання не може бути вирішене в умовах стихійного формування запасів.

Отже, у підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» у процесі аналізу виявлені наступні ознаки незадовільної системи контролю запасів:

- тенденція до постійного росту тривалості зберігання запасів;
- перевищення темпів зростання запасів порівняно з темпами зростання обсягу випуску і реалізованої продукції;
- списання запасів внаслідок їхнього псування.

На підприємстві ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» необхідно створити налагоджену систему контролю й аналізу стану запасів.

З метою підвищення ефективності управління оборотними коштами необхідне відповідне обліково-аналітичне інформаційне забезпечення:

Насамперед, це оцінка раціональності структури запасів, що дозволяє виявити ресурси, обсяг яких явно надлишковий, і ресурси, придбання яких потрібно прискорити. Це дозволить уникнути зайвих вкладень капіталу в матеріали, потреба в яких скорочується. Не менш важливо при оцінці раціональності структури запасів установити обсяг і склад зіпсованих і матеріалів. Таким чином, забезпечується підтримка виробничих запасів у найбільш ліквідному стані й скорочення іммобілізованих коштів.

Тому, виділено основні складові системи управління оборотними

коштами для ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» (рис. 3.3).

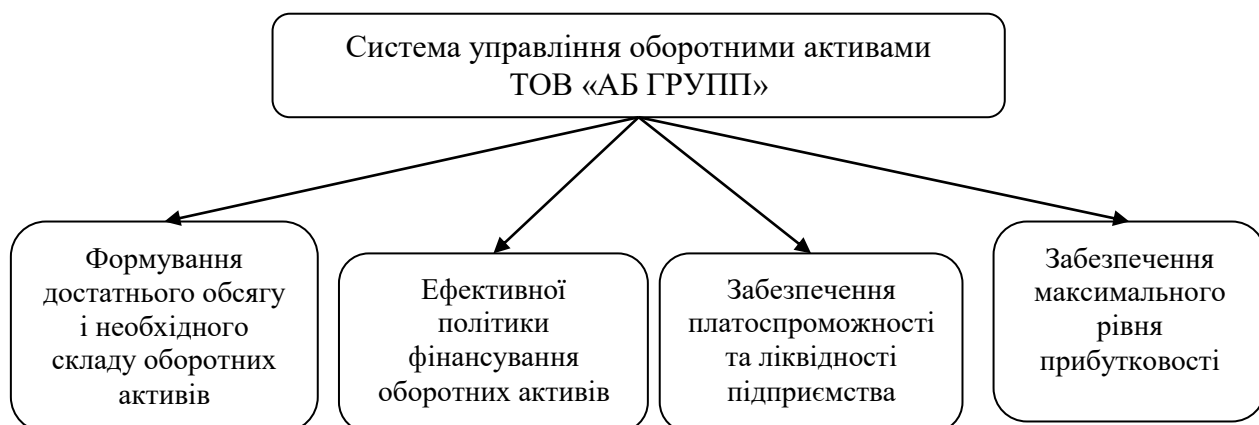

Рисунок 3.3 – Складові системи управління оборотними активами

Важливим є вибіркоче регулювання запасів матеріальних цінностей, яке припускає, що увагу потрібно акцентувати на дорогих матеріалах або матеріалах, що мають високу споживчу привабливість.

Наступним, це – розрахунок показників оборотності основних груп оборотних коштів та їхнє порівняння з аналогічними показниками минулих періодів, щоб установити відповідність фактичної наявності поточним потребам підприємства.

Для прискорення оборотності оборотних активів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» ТОВ необхідно зменшувати час їхнього перебування й у сфері виробництва, і в сфері обігу. Для цього треба поліпшувати використання нової техніки; прискорювати контроль і транспортування продукції в період її обробки; скорочувати запаси матеріалів, палива, тари, до встановленого нормативу; забезпечувати ритмічну роботу всіх ділянок виробництва підприємства, своєчасну доставку матеріалів на підприємство; прискорювати відвантаження готової продукції; вчасно й швидко здійснювати розрахунки зі споживачами; підвищувати якість продукції, не допускати повернення готової продукції від споживача.

Відносно дебіторської заборгованості, то на кінець року в складі

оборотних активів ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» вона займає найвищу питому вагу. Отже, для вирішення проблем з дебіторською заборгованістю необхідно насамперед, розробити оптимальну кредитну політику, яка повинна бути направлена на вибір найкращих для даного підприємства термінів кредитування покупців, кредитних інструментів, розмірів та строків дії знижок. На нашу думку, основними напрямками повинні удосконалення мають бути:

- оптимізація інвестування оборотного капіталу в дебіторську заборгованість,
- визначення умов товарного кредиту та формування стандартів кредитування. А також:
 - контролювати стан розрахунків з покупцями, по відстроченим заборгованостям;
 - по можливості орієнтуватися на більше число покупців з метою зменшення ризику несплати одним або декількома великими покупцями;
 - використати спосіб надання знижок при достроковій оплаті;
 - стежити за співвідношенням дебіторської й кредиторської заборгованості.

Для визначення мінімальної потреби у грошових коштах застосовують чотири найбільш розповсюджені в зарубіжній практиці моделі: Баумоля, Міллера-Орра, Стоуна, Монте-Карло [8, 54]. Характеристика яких наглядно подана на рис. 3.4.

Основним завданням управління грошовими коштами є визначення певного розміру залишку грошових коштів на поточному рахунку або в касі для забезпечення постійної платоспроможності підприємства, котрий забезпечує мінімальні витрати по їхньому утриманню. Грошові кошти вивчаються не за їхніми залишками на кінець звітної періоду, а як грошовий потік. Під грошовим потоком розуміють всі види надходжень та витрат, здійснених за звітний період від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [58].

Рисунок 3.4 – Моделі визначення мінімальної потреби грошових коштів

Важливим напрямом – поряд з визначенням обсягів оборотних активів та особливостей управління ними в рамках загальної політики управління оборотними коштами необхідно визначати структуру джерел фінансування.

Тепер розглянемо критерії визначення структури джерел фінансування оборотних активів, якими можна було б керуватись при визначенні конкретної структури. Залучення позикових джерел є доцільним лише за умови, що воно забезпечує зростання рентабельності власного капіталу. Однак наведені й інші критерії, які необхідно враховувати при формуванні капіталу підприємства: зменшення середньозваженої вартості авансованого капіталу (коли прибутковість виробництва ще не відома); збереження достатнього рівню платоспроможності. Зазначені критерії необхідно використовувати з урахуванням економічної стратегії підприємства.

В зв'язку з тим, що ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» ефективно функціонує, але потребує залучення додаткових джерел фінансування для збільшення обсягів виробництва і намагається збільшити прибуток, то на підприємстві можуть використовувати критерії зростання рентабельності

власного капіталу або максимізації прибутку. В даному випадку критерії зменшення середньозваженої вартості авансованого капіталу, збереження достатнього рівню платоспроможності, фінансування активів з мінімальним рівнем ризику відіграють меншу роль.

Таким чином, основною задачею є визначення обсягу і структури оборотних активів та джерел їх фінансування, які б відповідали вибраній політиці управління оборотними активами та забезпечили б підвищення фінансової стійкості та рівня платоспроможності, що надзвичайно актуально для досліджуваного підприємства.

3.3 Функціональна модель управління оборотним капіталом підприємства

Традиційно управління оборотними коштами проводиться за двома плановими напрямками: формування необхідного рівня окремих видів оборотних активів і визначення їх суми в цілому та формування структури джерел фінансування цих активів. Кожен з цих етапів на підприємстві передбачає обґрунтування прийнятих обсягів оборотних коштів, кожної їхньої складової та найраціональнішої стратегії їх фінансування [43].

Важливим напрямом удосконалення функціонування оборотного капіталу та підвищення ефективності управління оборотними коштами є комплекс заходів, пов'язаних з підвищенням рівня нормування і планування оборотного капіталу. У даному напрямку запропоновано розглянути до впровадження функціональну модель управління оборотним капіталом підприємства (Додаток Д), яка сприятиме оптимізації фінансових потоків та підвищенню ефективності функціонування підприємства в цілому.

Базовими складовими моделі є організаційна, процесна, інформаційна, функціональна. Кожна з них відповідає певній стадії виробничого циклу та

доповнює іншу.

Організаційна складова. Для підвищення ефективності функціонування сформованої моделі управління оборотним капіталом необхідно враховувати вплив на неї елементів організаційної складової. Забезпечення ефективності всіх сфер діяльності підприємства прямо або опосередковано пов'язане із забезпеченням належного обсягу оборотних коштів, високопродуктивного їх використання, росту їхньої прибутковості. Як відомо, обсяг оборотних коштів підприємства прямо залежить від обсягу господарської діяльності. Обслуговуючи цю діяльність, оборотні кошти визначають основу змінної частини поточних витрат підприємства. У той же час тривалість окремих стадій виробничо-комерційного циклу в сукупності з обсягом господарської діяльності визначають необхідні розміри окремих видів оборотних коштів. Урахування цих двох основних факторів є першочерговою умовою оптимізації обсягу і складу оборотних коштів, що використовуються.

Підготовка кожного управлінського рішення в сфері формування достатнього обсягу і необхідного складу активів, їхнього використання в операційному процесі повинна враховувати альтернативні можливості дій. При наявності альтернативи їхній вибір для реалізації повинен бути заснований на системі критеріїв, що визначають фінансову стратегію або конкретну фінансову політику підприємства в сфері функціональних систем управління. Система таких критеріїв в області управління активами встановлюється самим підприємством.

Як і будь який інвестований капітал оборотні кошти повинні приносити підприємству прибуток. Цей прибуток забезпечується шляхом обслуговування оборотними коштами усієї господарської діяльності. Крім того, приріст прибутку прямо генерується шляхом прискорення оборотності оборотних коштів. Незважаючи на те, що усі види оборотних активів в той чи іншій мірі є ліквідними, загальний рівень їх ліквідності повинен забезпечувати необхідний рівень платоспроможності по поточним фінансовим зобов'язанням. Тому, з урахуванням обсягу і графіку платіжного

обороту підприємства повинна бути визначена частка оборотних активів в високоліквідній формі (тобто у формі прямих засобів платежу у формі короткострокових фінансових вкладень). Таким чином, кожна організаційна складова повинна бути взаємоузгоджена з загальною стратегією, обґрунтованою а також забезпечувати розробку взаємозалежних рішень, кожне з яких здійснює свій внесок у загальну результативність діяльності.

Процесна складова. При розгляді процесної складової варто звернути увагу на управління елементами оборотного капіталу, які можна поділити на три основні групи кожна з яких, маючи свою специфіку й інструментарій, поєднана з іншими елементами впливу на кінцевий результат обороту, а саме: управління грошовими коштами, управління запасами, управління дебіторською заборгованістю.

Найважливішим моментом управління грошовими коштами є розрахунок мінімально необхідної суми грошових активів. Його пропонується будувати на плануванні грошового потоку зо поточними господарськими операціями і обсягом витрачання активів по них в майбутньому періоді. При розрахунку мінімального, максимального і середнього залишку грошових коштів рекомендується використовувати класичну модель Баумоля і Міллера- Орра.

Управління запасами це функціональна діяльність, мета якої – довести загальну суму щорічних витрат на утримання запасів до оптимального мінімуму, необхідного для реалізації стратегічного плану підприємства. Важливість управління запасами пояснюється тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх у готову продукцію. Використання моделі Уілсона (оптимальної партії поставки) дозволяє мінімізувати витрати з обслуговування запасів і контролю системи, що припускає розділення запасів на категорії, виходячи з їх вартості, обсягу і частоти витрачання, прогнозувати інфляційні витрати на формування запасів та прибутку.

Одним з найважливіших питань управління оборотним капіталом є

оцінка реального стану дебіторської заборгованості, тобто оцінка вірогідності безнадійних боргів, яка ведеться окремо по групах дебіторської заборгованості. При управлінні дебіторською заборгованістю необхідно контролювати стан розрахунків з покупцями за простроченою заборгованістю; орієнтуватися на більше число покупців, щоб понизити ризик несплати одним або декількома крупними покупцями, стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості.

Ситуаційна складова. При розробці ситуаційної складової, варто звернути увагу на те, що загальна швидкість руху капіталу є прямо пропорційною швидкості їхнього руху на окремих стадіях. Тому, на першій стадії виробництва необхідно оцінювати та управляти кредиторською заборгованістю, оскільки від її динаміки залежить потреба в оборотному капіталі. На наступній стадії варто управляти виробничими витратами. Кожній стадії притаманний певний бізнес-процес, визначивши який, можливо більш детально управляти всіма елементами оборотного капіталу, що підвищує ефективність функціонування підприємства в цілому.

Інформаційна складова. При розгляді інформаційної складової варто звернути увагу на забезпечення підприємства та його структурних підрозділів відповідною інформацією. Порядок забезпечення процесу управління необхідною інформацією має базуватися, на вимогах чинного законодавства та на вимогах внутрішніх положень та інструкцій.

Зовнішня нормативна інформація дозволить з'ясувати вимоги щодо оформлення господарських договорів, виконання господарських зобов'язань, особливостей відображення запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій, грошових коштів в бухгалтерському фінансовому обліку, правил та норм зберігання, планування, перевезення виробничих запасів і запасів готової продукції, порядку проведення інвентаризації.

Для підвищення ефективності управління оборотними коштами внутрішня нормативна інформація повинна обґрунтовуватися шляхом розробки на підприємстві положень, які мають включати основні

характеристики процесів управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними інвестиціями, запасами та базуватися на відповідних методиках.

При розгляді функціональної складової варто звернути увагу на таку функцію, як контроль, який потрібно розглядати не на завершальному етапі управління, а як проміжний, як такий, який повинен бути присутнім на кожній стадії виробничого циклу та безпосередньо пов'язаний з всіма іншими складовими. Заслуговує уваги також і мотивація персоналу до ефективного використання оборотних коштів. Мотиваційна складова дозволяє знайти ще не реалізовані резерви підвищення продуктивності праці та ефективності виробничої діяльності.

Поєднання всіх складових у моделі дасть можливість комплексно досліджувати та управляти елементами оборотного капіталу та підприємства в цілому. Практичне застосування розглянутої моделі дозволить підвищувати ефективність використання оборотного капіталу підприємства та забезпечить високий рівень платоспроможності і ліквідності.

ВИСНОВКИ

Одним із головних завдань вітчизняного бізнесу є оптимальне поєднання наявних ресурсів, забезпечення ефективності їх використання та постійне покращення фінансових результатів. Вагома роль у формуванні ресурсів підприємства належить оборотним активам, склад і структура яких впливає на фінансовий стан підприємства та визначає перспективи подальшого розвитку.

Дослідження економічної суті оборотних активів дозволили розмежувати поняття «оборотний капітал», «оборотні кошти», «оборотні активи», та визначити що оборотні активи являють собою вартість авансовану в грошові кошти та матеріальні цінності підприємства, які у процесі кругообігу переходять з однієї форми в іншу та повністю переносять свою вартість на готовий продукт впродовж одного виробничо-комерційного циклу діяльності підприємства. На наш погляд, це визначення виявляє найбільш суттєві ознаки даної економічної категорії з позиції управління ними, а саме: визначну роль у забезпеченні умов для здійснення поточної фінансово-господарської діяльності підприємства, високий ступінь структурної трансформації; здатність швидкої адаптації до змін товарного і фінансового ринків; достатньо високу ліквідність; швидкість реалізації управлінських рішень (управлінські рішення щодо оптимізації оборотних активів можуть бути реалізовані протягом короткого терміну).

На основі дослідження існуючих класифікацій та комплексного підходу, обґрунтовано що до класифікаційних ознак оборотних активів підприємства, як об'єкту управління, слід віднести: склад елементів фінансування, види, функціональну форму стадій кругообігу оборотних активів, характер участі в операційному процесі, характер участі в різних видах діяльності, період функціонування, планування, рівень ліквідності, рівень ризику вкладання капіталу, характер використання в поточній

діяльності, рівень агрегованості, характер перебування стосовно підприємства, що дозволило удосконалити класифікацію оборотних активів підприємства, яка забезпечує найбільш повне охоплення їх видів, форм і особливостей.

Визначено, що основними показниками для аналізу та оцінки ефективності оборотних активів є: коефіцієнт оборотності; коефіцієнт завантаження; тривалість одного обороту. Ефективність використання оборотних активів характеризується швидкістю їхнього обертання, оборотністю. Прискорення оборотності цих активів зумовлює збільшення обсягу продукції на кожен грошову одиницю поточних витрат підприємства та вивільнення частини коштів і завдяки цьому створення додаткових резервів для розширення виробництва. Економічний ефект у результаті прискорення оборотності оборотних активів проявляється у відносному вивільненні засобів з обороту, а також у збільшенні суми доходу і прибутку.

З'ясовано, що система управління оборотними активами є сукупністю відокремлених, але пов'язаних між собою елементів, що забезпечують цілеспрямований вплив на об'єкт управління, шляхом реалізації функцій управління через використання комплексу методів управління з метою забезпечення належного рівня фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Дослідження організаційно-методичних аспектів обліку оборотних активів на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» дозволяє стверджувати, що на підприємстві облік оборотних активів ведеться у відповідності до чинного законодавства. Але враховуючи, що від облікової інформації залежать результати аналізу та ефективність прийняття управлінських рішень, визначено ряд неоднозначних аспектів. Так, поточна дебіторська заборгованість займає найбільшу питому вагу в структурі оборотних активів: на початок року 77,3%, на кінець року – 60,1%, а наявність великих обсягів дебіторської заборгованості впливає на зниження платоспроможності підприємства. Тому, для підвищення інформативності обліку та дієвості контролю стану розрахунків з покупцями та замовниками, пропонуємо:

ввести реєстр дебіторської заборгованості до погашення, в якому передбачено реєстр рахунків за кожним покупцем та замовником з реквізитами строків оплати, залишком за кожним рахунком на кінець дня, накопичувальну інформацію на кінець місяця, що дозволить контролювати дебіторську заборгованість за кожним рахунком споживачів а також визначити ступінь порушення встановлених строків оплати. Необхідно відмітити, що на досліджуваному підприємстві не створено резерв сумнівних боргів, що є порушенням вимог стосовно дебіторської заборгованості, що може впливати на достовірність чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості та пов'язану з цим частину прибутку.

За результатами проведеного аналізу динаміки, структури оборотних активів та джерел їх фінансування, з'ясовано, що в структурі майна ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління» оборотні активи займають вагому частку – як на початок так і на кінець 2021 р., відповідно 69,5% та 60,6%. При цьому в динаміці їх вартість зросла на 3,9%, це зростання відбулося переважно за рахунок різкого збільшення: запасів на 78,5%, (в тому чисті виробничих запасів та запасів готової продукції). Для оцінки стану управління оборотними активами проаналізовано за рахунок яких джерел вони формуються: в звітному році в структурі загальної суми інвестованого в діяльність підприємства капіталу, лише 20,1% належить власному капіталу при негативній динаміці, а частка позикового капіталу 79,9%, який сформовано переважно за рахунок поточних зобов'язань, при зростанні його в динаміці. Це свідчить про проблеми в структурі капіталу, зниження фінансової незалежності підприємства та збільшення його залежності від зовнішніх джерел фінансування. Таким чином, для підприємства актуальним є оптимізація обсягу і структури оборотних активів, джерел їх покриття і раціонального співвідношення між ними. За результатами проведеного аналізу інтенсивності використання оборотних активів з'ясовано, що в цілому на досліджуваному підприємстві знизилася ефективність використання оборотних активів: уповільнилася оборотність всіх складових

оборотних активів за винятком дебіторської заборгованості, по якій досягнуто прискорення оборотності. Отже, на підприємстві проблемним залишається інтенсивність використання оборотних активів.

За результатами проведеного факторного аналізу, визначено резерви підвищення інтенсивності використання оборотних активів за такими напрямками: прискорення оборотності виробничих запасів і запасів готової продукції та забезпечити додаткове відносне вивільнення капіталу. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності управління оборотними активами, на ПрАТ «Запорізьке кар'єроуправління»: скоротити розмір грошових коштів через постійний контроль за розміром оборотних активів у грошовій, абсолютно ліквідній формі, особливо з урахуванням інфляційних процесів та у відповідності до належного рівня платоспроможності підприємства; формувати раціональну структуру і склад оборотних активів за допомогою прискорення оборотності оборотних активів у цілому та окремих їхніх елементах; регулювати запаси підприємства шляхом оцінки загальної потреби в матеріалах на плановий період та регулярно контролювати відповідність їх нормативам; оптимізувати рівень дебіторської заборгованості шляхом підвищення дієвості контролю за станом розрахунків з дебіторами, оцінки платоспроможності та ділової репутації дебіторів; скоротити тривалість фінансового циклу шляхом прискорення обороту виробничих запасів та дебіторської заборгованості і некритичного уповільнення оборотності кредиторської заборгованості підприємства постачальникам; формувати ефективну політику фінансування активів підприємства та контролювати співвідношення джерел капіталу. У даному напрямку, запропоновано функціональну модель управління оборотними коштами, яка сприятиме оптимізації фінансових потоків та підвищенню ефективності функціонування підприємства в цілому. Практичне застосування наведеної моделі дозволить підвищувати ефективність використання оборотного капіталу підприємства та забезпечить високий рівень платоспроможності і ліквідності.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Алексеева А.Н. Питання фінансового обліку оборотних активів підприємства. *Вісник Київського державного торговельно-економічного університету*. 2018. № 2. С. 65-75.
2. Бакун Ю. Методичні аспекти бухгалтерського обліку оборотних активів на підприємствах. *Вісник Київського державного торговельно-економічного університету*. 2016. № 1. С. 56-65.
3. Белова Н.В. Спрощений облік активів на підприємстві. *Регіональна економіка*. 2017. № 94. С. 17-22.
4. Белуха Н.О., Сапоговская О.Н. Логістика формування оборотних активів : облік і контроль. *Бухгалтерский облік і аудит*. №12. 2018. С. 11-14.
5. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2012. 464 с.
6. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2018. №12. С. 24-36.
7. Бланк І.О., Ситник Г.В. Управління фінансами підприємств : підручник. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т. 2006. 780 с.
8. Бланк І.О. Управління активами і капіталом підприємства. Київ : Ніка-центр, Ельга. 2003. 448 с.
9. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2018. № 4. С. 40-44.
10. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. Житомир: ЖІТІ. 2001. 576 с.
11. Ващенко Н.В., Максимович Ю.І. Чинники формування та ефективності використання потенціалу оборотних активів підприємства. *Інноваційна економіка*. 2019. № 6. С. 330-335.
12. Вергувенко І.М. Облік та аналіз грошових потоків. Матеріали міжнародної наукової конференції, т.3. Житомир : ЖІТІ, 2018. 23-24

листопада, 2018. С. 167-169.

13. Витвицька У.Я., Андрійчук І.В., Петрунів Д.В. Інтегральна оцінка ефективності управління оборотними активами на прикладі вітчизняних енергопостачальних підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Економічні науки. 2018. Вип. 28. Ч. 1. С. 79-83.

14. Головка О.Г., Кольтюкова В.Д. Особливості управління оборотними активами підприємства. URL: <http://fkd.org.ua/article/viewFile/109946/105438>.

15. Головченко Т.М., Мисловська А.В. Оборотні активи підприємства : сутність, структура та динаміка. *Таврійський науковий вісник*. 2019. Вип. 63, Ч. 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Tavnv/2019_63_2_28.pdf.

16. Гриньова В.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Знання-Прес. 2004. 424 с.

17. Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Фінансова політика підприємства : навч. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2017. 120 с.

18. Дейнека О.В., Дехтяр Н.А., Голик Д.В. Оптимізація структури оборотних активів підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. Випуск 1 (12). С. 289-293.

19. Демчук Л.А. Вплив розміщення оборотних засобів на фінансовий стан підприємства. *Економіка: проблеми теорії і практики*. Збірник наукових праць. Донецьк : ДНУ. 2015. Вип. 59. С. 16-21.

20. Демчук Л.А. Особливості кругообороту оборотних засобів на підприємствах. *Науковий вісник НАУ*. Київ : НАУ. 2017. Вип. 35. С. 183-189

21. Душило А.А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Регіональна економіка*. 2019. № 4. С. 24-30.

22. Драгун Л.М., Левченко В.Ф., Бондаренко О.Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. *Фінанси України*. 2018. № 12. С. 12-20.

23. Єфимова О.В. Фінансовий аналіз : сучасний інструментарій для

прийняття економічних рішень : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 351 с.

24. Економіка підприємства : навч. посіб. / за ред. Шегди А.В. Київ : Знання. 2005, 431 с.

25. Єрмак С.О. Теоретико-методичний інструментарій формування комбінованих політик управління оборотним капіталом. *Економіка промисловості*. 2014. № 2. С. 242–249.

26. Зянько В.В., Філатова Н.М. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємств. *Економічний простір*. 2016. №62. С. 186-193.

27. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г. Економічний аналіз : підручник. Київ : Знання, 2008. 488 с.

28. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Знання. 2008. 679 с.

29. Колумбет О.П. Облікова політика в системі управління оборотними матеріальними активами. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту*. Сер.: Економіка і управління. 2018. Вип. 27. С. 236-244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2018_27_35

30. Король В.Н., Сліпачук О.П. Внутрішньогосподарський контроль оборотних активів. *Контроль*. 2015. № 4. С. 39-56.

31. Коць О.О., Цікайло М.А. Ефективність використання оборотних активів українськими підприємствами. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.10. С. 218–224.

32. Мельничук К.С. Управління оборотними активами підприємства як необхідна складова забезпечення їх ефективної діяльності. *Наука й економіка*. 2018. № 4(16). Т. 2. С. 108-112.

33. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000 / перекл. з англ. за ред. С.Ф. Голова. Київ : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. 1272 с.

34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» звітності, затв. Наказом М-ва фінансів України від 27.06.13 № 627. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 21.09.2023).
35. Нашкерська Г. Правове регулювання бухгалтерського обліку оборотних активів. *Наукові праці Кам'янець Подільського державного університету*. Вип.3. Кам'янець-Подільський. 2017. С.136-141.
36. Нестеренко С.С. Оборотні кошти в умовах формування ринкової економіки. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2018. Вип. 7. URL : http://www.nbuvi.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu/Ekon/2018_7/nssome.
37. Носов П.Л., Купалова Г.І. Сучасна класифікація оборотних активів. *Економіка і держава*. 2016. № 7. С. 43-46
38. Однат А.В. Особливості впливу механізму управління оборотними засобами на виробничо-господарську діяльність промислового підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 2. С. 6-9.
39. Онисько С.М., Марич П.М. Фінанси підприємств: підруч. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Львів: «Магнолія Плюс». 2012. 367 с.
40. Організація і планування на підприємстві : навч. посіб. /за ред. Г.А. Семенов. Київ : Центр учбової літератури. 2006. 520 с.
41. Орлов І.В., Масловська А.Ю. Нові тенденції в управлінні оборотним капіталом для цілей бухгалтерського обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2018. Вип. 1 (22). С. 248-256.
42. Пан Л.В. Управління обіговими коштами підприємницьких структур. *Фінанси України*. 2018. №6 С. 96-98.
43. Пельтек Л.В., Писаренко С.М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць*. 2010. № 1(5). С. 43-49.
44. Поважний О.С., Крамзіна Н.О., Кваша Ю.В. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний*

простір. 2019. № 12/2. С. 41-52.

45. Покропивний С.Ф., Соболев С.М., Швиданенко І.О. Бізнес-план : технологія розробки та обґрунтування : навч. посіб. Київ : КНЕУ. 2006. 286 с.

46. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24.05.1995 р. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 16.09.2023).

47. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. (редакція від 30.10.2015 р.). URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 16.09.2023).

48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення 16.09.2023).

49. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України від 08.10.99 р. № 237. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 16.10.2023).

50. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 16.09.2023).

51. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ME101039.html. (дата звернення: 22.09.2023).

52. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від

26.01.2001 р. № 49/121. URL : <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 22.09.2023).

53. Примак Т.О. Економіка підприємства : навч. посіб., 4-те вид. Київ : Вікар. 2006. 219 с.

54. Сайко О. Особливості складу та класифікації виробничих запасів. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2018. № 9. С. 36-40.

55. Сайко О. Особливості методології проведення аналізу оборотних активів. *Зірок. наукових праць Подільської державної аграрно-технічної академії*. Вип.13. Т. 2. Кам'янець-Подільський. 2018. С.317-321.

56. Семенов Г.А., Іванова М.І. Ефективні методи управління оборотними коштами на промислових підприємствах : монографія. Запоріжжя: ЗЦНТЕІ. 2012. 230 с.

57. Семенов Г.А. Дослідження економічної сутності оборотних засобів у сучасних умовах господарювання підприємств. *Держава та регіони: Економіка та підприємництво*. 2012. № 5. С. 272-275.

58. Сікора І.А. Оборотні активи як об'єкт бухгалтерського обліку і економічного аналізу. *Вісник Технологічного університету Поділля. Економічні науки*. 2017. № 1. С.230-234.

59. Сироткін С.А. Оборотні засоби і оборотні активи в сучасній економіці. *Регіональна економіка і управління*. 2016. № 1(9). С 65-68.

60. Соколова Е.О., Козак Г.С. Напрями підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія: Економіка і управління*. 2018. Вип. 21(2). С. 216-221.

61. Соляник Л.Г. Організаційно-економічний механізм управління оборотними активами та джерелами їх фінансування. *Економічний вісник національного гірничого університету*. 2015. № 4. С. 67-73.

62. Сорока Р.С. Фактори впливу на забезпеченість торговельних підприємств оборотним капіталом. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 76-83.

63. Степанюк О.С. Сучасна система інформаційного забезпечення

управління оборотними активами підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету*. Економічні науки. 2019. № 3. С. 172-179.

64. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. Київ : Алерта, 2011. 976 с.

65. Фабіянська В.Ю., Сverdзоленко І.Ю. Удосконалення обліку та контролю оборотних активів. *Економічні науки*. Сер. Облік і фінанси. 2017. Вип. 12 (45). Ч. 1. С. 357-366.

66. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : підручник / за заг. ред. Л. А. Лахтіонової. Київ : КНЕУ, 2008. 588 с.

67. Фінанси підприємств : підручник / за заг. наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : КНЕУ. 2000. 460 с.

68. Чобіток В.І., Пятилокотова К.С. Управління оборотними активами підприємства: теоретичний аспект. URL : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vetp/2019_41/13cvieic.pdf.

69. Чорба П.М., Гулько А.А. До питання трактування сутності оборотних засобів. *Фінанси*. 2016. № 7. С. 53-54.

70. Чубка О.М., Рудницька О.М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Вісник «Проблеми економіки та управління»*. Львів : вид-во НУ ЛП, 2018. Вип. 640. С. 440-445.

71. Шматковська Т.О., Муран А.Я. Облік в системі управління оборотними активами підприємства. *Приазовський економічний вісник*. Вип. 3(14). 2019. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/74.pdf

72. Шум М. А., Гулько К. С. Особливості обліку та аналізу виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. № 4. С. 166- 169.

73. Шурпенкова Р.К., Іванчук О.Й. Сутність та основи організації аналізу оборотних активів. *Вісник Запорізького національного університету*. 2015. № 3(7). С. 150-154.

74. Jill Mccu llough. Collecting receivables requires perseverance and a little creativity. *Pacific Business & News*. 2016. Vol.3. № 5. pp. 23-25.

75. Alex Acree. What is Fund Accounting? Intro to Nonprofit Accounting. 2017. Lesson 2. URL : <https://www.aplos.com/academy/nonprofit-accounting/lessons/fund-accounting/>

76. Accounting Tools.com Stock Accounting / accountingtools.com. *Stock Definition*. 2017. URL : <http://www.accountingtools.com/stock-accounting>

77. Accounting Tools.com Inventory Audit Procedures / accountingtools.com. *Inventory Accounting Topics*. 2017. URL : <http://www.accountingtools.com/inventory-audit-procedures>

78. Doug and Polly White. It's All About the Money: Cash or Accrual Accounting? *Entrepreneur*. 2018. URL : <https://www.entrepreneur.com/article/236775>

79. Straubus G.J. Making Accounting Decisions. Scholars Book Co, 2016. 245 p.